

PUOLUENEUVOSTON KOKOUS 11/4. -44.

ÄÄNESTYSLISTA:

Väinö V. Salovaara

~~Jussi Lonkainen~~

Aleksi Aaltonen

Väinö Tanner

Mauno Pekkala

Jaakko W. Keto

Sylvi-Kyllikki Kilpi

Gunnar Andersson

Eino Kilpi

Oskari Reinikkainen

Sulo Manninen

Emil Palonen

Onni Hiltunen

Juho Lanto

Jalmari Vuorinen

Muisto Ilomäki

M. E. Lehtinen

Vihtori Fallila

Valter Kuusela

Teofilus Kaivos

Emil Seppälä

S. E. Mäkinen

Artturi Vasama

~~J. F. Aalto~~

E. Kerman

Urho Lappalainen

Rikhard Nurminen

J.V. Lötjönen

Yrjö Nurmi

Antti Juho Kosonen

~~Kaarle Hämmäläinen~~

Paavo Huttunen

Viljo Autio

Eino Ilkkala

Kalle Palm

~~K.A. Peiramo~~

Ville Ervast

Olavi Kekäläinen

Albert Lassila

K E R T O M U S

SOS.-DEM. PUOLUETOIMIKUNNAN TOIMINNASTA

vuodelta 1943.

Yleiset sotilaalliset ja poliittiset tapahtumat.

Vuosi 1943 muodostui suurpoliittisessa katsannossa hyvin monivaiheiseksi. Sotatilanne oli huomattavasti muuttunut ja se vaikutti suuressa määrässä yleiseen poliittiseen tilanteeseen. Ne menestykset, joita Saksalla sodan alkuvuosina (1939-1941) oli ollut eri rintamilla, olivat saattaneet sen voimantuntoon ja laajentamaan tavoitteitaan. Tästä oli seurauksena, että se joutui hajoittamaan voimiaan ja samalla kuluttamaan niitä. Epäonnistuneella politiikallaan miehitetyissä maissa se myös menetti mahdollisuuksiaan. Pyrkinessään isäntämäisesti määräilemään näissä maissa Saksa sai vastaansa väestön vastarinnan sen sijaan, että se olisi saanut näistä maista apua varsinkin Neuvostoliittoa vastaan käymässään sodassa. Vuoden 1943 aikana muuttuikin tilanne eri rintamilla Saksalle epäedullisemmaksi, vaikkapa se vuoden alkupuolella voikin merkitä tililleen eräitä menestyksiäkin.

Liittoutuneet olivat Afrikan rintamalla saaneet voimansa vahvistetuksi siinä määrässä, että ne pystyivät työntämään Saksan ja Italian joukot yhä kauemmaksi länteen ja lopuksi karkoittamaan ne kokonaan sieltä. Välimeri avautui näin liittolaisten käyttöön ja lisäsi niiden mahdollisuuksia sotatoimien tehostamisessa. Hitaasti, mutta hyvin suunniteltuina ne jatkoivat sotatoimiaan. Maihinnousu Euroopan mantereelle suoritettiin Sisiliassa, jonka valloitus onnistui akselijoukkojen sitkeästä vastarinnasta huolimatta. Myös Korsika ja Sardinia miehitettiin ja eteneminen jatkui Etelä-Italiaan, joka pian joutui myös liittoutuneiden haltuun. Isku oli kohdistettu heikompaan kohtaan akselimaiden rintamassa. Italiassa oli jo pitemmän aikaa esiintynyt sotaväsymystä, joka nyt, kun sota oli tullut sen omalle maakamaralle, puhkesi aktiiviseksi pyrkimykseksi päästä eroon siitä. Eräiden piirien salaiset neuvottelut liittoutuneiden kanssa johtivat siihen, että Mussolini kukistettiin suuressa fascistineuvostossa toimitetulla äänestyksellä. Uuden hallituksen ensimmäisenä tehtävänä oli aselevon aikaansaaminen. Se tehtiin erittäin raskain ja ankarin ehdoin, joiden mukaan Italia joutui liittoutuneiden miehittämäksi ja maan asioiden hoitaminen alistettiin voittajien kontrollin alaiseksi.

Italia ei päässyt toivomaansa rauhaan eikä erilleen sodasta. Maassa oli vahvoja saksalaisia joukkoja, jotka jatkoivat taistelua liittoutuneita vastaan. Italia jakaantui kahteen osaan. Eteläinen osa on liittoutuneiden ja uuden hallituksen joukkojen hallussa, kun sitävastoin pohjoinen osa maasta on saksalaisten ja fascistiselle järjestelmälle uskollisten joukkojen hallussa. Saksalaiset vapauttivat Mussoliininkin ja toivat hänet johtamaan uutta fascistista hallitusta. Maa joutui sotänäyttämöksi, ollen sellaisena edelleenkin. Hitaasti, mutta päättäväisesti ovat liittoutuneet työntyneet pohjoista kohden saksalaisten joukkojen tehdessä sitkeätä vastarintaa. Näissä sotatoimissa raunioituu maa vähitellen. Rauhan asemasta oli Italia saanut entistä tuhoisamman sodan.

Itärintamalla olivat saksalaiset edenneet kauas Kaukaasiaan tarkoituksella valloittaa siellä sijaitsevat öljylähteet sekä ottaneet haltuunsa koko Krimin sen jälkeen kun Sevastopol oli hurjissa taisteluissa saatu kukistumaan. Niinikään olivat saksalaiset edenneet Volgan rannoille sen jälkeen kun venäläiset olivat peräytyneet

Donin mutkassa, joten saksalaisten haltuun joutuivat Donetsin laakion tärkeät teollisuusalueet. Mutta sitten alkoi itärintaman taisteluissa uusin vaihe. Venäläiset lopettivat peräytymisensä ja ryhtyivät sitkeisiin puolustustaisteluihin. Saksalaiset kokivat suuren epäonnistumisen Stalingradin valtausyrityksessä. Huolimatta siitä, että n. 22 divisioonaa miehiä ja suuri määrä kalustoa uhrattiin, jäi Stalingrad valloittamatta ja saksalaisten oli aloitettava peräytymisensä. Se tavoite, joka oli suurella hyökkäysliikkeellä eteläisellä rintamalohkolla, nimittäin alisen Volgan saavuttaminen ja siten Kaukaasian sulkeminen Neuvostoliitolta, ei onnistunut.

Saksalaisten asema syvällä vihollismaassa muodostui hyvin vaikeaksi. Kun venäläisten hyökkäys alkoi, tapahtui se valtavin mies- ja tarvikevoimin ja kaikesta päättäen pitkäaikaisen ja huolellisen suunnitelman mukaisesti. Stalingradin motissa kärsimänsä raskaan menetyksen ja vaikeiden huoltokuljetusten vuoksi ei saksalaisilla ollut mahdollisuutta enää pitää aloitetta käsissään. Yli 300 kilometriä pitkä rintama alkoi vyöryä länteenpäin ja saksalaisten on ollut yhtämittaisesti peräännyttävä ja lyhennettävä linjojaan. Paitsi etelässä on peräytyminen tapahtunut myös pohjoisemmilla lohkoilla. Vuoden loppupuolella ei Leningradin saartorenkkaan kestämistäkään pidetty varmana, vaan valmistauduttiin peräytymään sielläkin. Siinä tarkoituksessa pantiin saksalaisten toimesta käyntiin Inkerinmaan evakuoiminen ja uusien puolustuslinjojen varmistaminen Viron rajalle. Tämän evakuoinnin seurauksena Suomi joutui vastaanottamaan n. 60.000 inkeriläistä pakolaista.

Koko vuoden 1943 ajan itärintaman taisteluissa oli aloite Neuvostoliitolta. Se onkin edennyt jatkuvasti ja työntänyt saksalaisia takaisin, niin että vuoden loppupuolella se oli vallannut suurimman osan niistä alueista, jotka Saksa oli aikaisemmin anastanut. Saksan peräytymiseen oli pakko, sillä sen voimien vahvuus oli suuresti heikentynyt sen vuoksi, että joukkoja oli ollut vedettävä Italian rintamalle ja hajoitettava niitä ympäri Eurooppaa odottamaan paljon puhuttua ja suunniteltua toista rintamaa sekä ehkäisemään mahdollista maihinnousua.

Saksan sodankäynnille tuotti vaikeuksia myös ilmasodan tehostuminen. Valtavat lentokonemäärät, jotka myös pommitusteholtaan olivat entuudestaan parantuneet, tuottivat Saksan sotatarveteollisuudelle ja yleiselle huollolle suurta tuhoa. Vaikka Saksa yritti parantaa ilmapuolustustaan, ovat pommituksien tuottamat tuhot vaikuttaneet jossakin määrin lamauttavasti sotatarveteollisuuteen. Kun tähän liittyy vielä upotussodan heikkeneminen liittoutuneiden tehostaessa puolustustaan, voidaan vuoden 1943 merkitä olleen Saksalle kovien koetelemusten ja epäonnistumisten aikaa.

Myös kaukoidässä oli vuosi 1943 akselivalloille epäedullinen. Sielläkin olivat liittoutuneet saaneet vahvistetuksi voimiaan. Amerikkalaiset ovat käyneet siellä menestyksellisiä taisteluja ja ajaneet japanilaiset pois useilta saariryhmiltä, jotka aikaisemmin olivat joutuneet niiden haltuun. Se iskuvoima, joka Japanilla oli ollut aikaisemmin, näytti vuoden 1943 kuluessa ehtyneen ja aikaisempi hyökkäys vaihtui puolustukseksi.

x x x

Samaan aikaan kun sotatoimissa oli tapahtunut akselivalloille epäedullinen käänne, kehittyi myös diplomaattinen toiminta entistä vilkkaammaksi. Neuvostoliiton ja läntisten suurvaltain kesken oli alkanut esiintyä hankauksia. Neuvostoliitto oli vaatinut läntisiltä liittolaisiltaan suurempaa toimeliaisuutta sotatoimissa ja toisen rintaman muodostamista, tunnustamatta Italiassa kehittyneitä sotatoimia sellaiseksi. Myös kysymys pienten valtioiden asemasta ja Venäjän länsirajoista oli aiheuttanut erimielisyyksiä. Neuvostoliiton ja Puolan Lontoossa olevan hallituksen suhteet olivat katkenneet sen vuoksi, että Katynin joukkohautojen paljastuksen jälkeen puolalaiset olivat asettuneet kannattamaan kansainvälisen tutkimuksen suorittamista. Venäläisten lähestyessä Puolan rajoja oli Puolan kysymys muutenkin tullut päiväjärjestykseen.

Näiden ja monien muiden syiden vuoksi oli herännyt tarvetta Neuvostoliiton, Yhdysvaltain ja Englannin yhteiseen neuvonpitoon, jossa sovittaisiin sodankäynnin yhtenäistytystä ja poistettaisiin erimielisyyksien syyt. Ryhdyttiin puuhaamaan edellämainittujen suurvaltojen yhteistä neuvonpitoa. Moskovan vaatimuksesta sovittiin konferenssin paikaksi Moskova, jonne Yhdysvaltain ja Englannin edustajat saapuivat. Konferenssissa lieneekin sovittu yhteistoiminnasta niin sodan aikana kuin myös sen jälkeen. Mahdollisuudet Saksan ja Neuvostoliiton välisen erikoisrauhan solmimisesta ainakin tällä kertaa tulivat poistetuiksi. Tämä olikin antanut aikaisemmin paljon huolta länsivalloissa. Nähtävästi ei Moskovan konferenssissa saatu mitään ratkaisevaa päätöstä aikaan enempää Venäjän länsirajoista kuin pienten valtioiden kohtalosta. Nämä kysymykset oli kaikesta päättään lykätty lähemmäs valmistelun alaiseksi, jota varten muodostettiin eräänlainen kolmen vallan komisioni Lontoon. Tämän tehtäväksi on annettu niiden pulmakysymysten hoitaminen, joita mahdollisesti tulisi esiintymään ja jotka aiheuttaisivat kysymyksessä olevien suurvaltojen välillä erimielisyyksiä.

Jo Moskovan konferenssin puuhailun aikana puhuttiin liittoutuneiden valtojen päämiesten yhteisen konferenssin tarpeellisuudesta. Sellainen saatiinkin aikaan. Yhdysvaltain, Englannin ja Kiinan valtakuntien päämiehet kokoontuivat Kairossa, jossa lienee sovittu näiden maiden yhteisestä sodankäynnistä ja muistakin heidän keskeisistä kysymyksistä. Neuvostoliiton, Englannin ja Yhdysvaltain päämiehet pitivät konferenssin Teheranissa, jossa lienee tehty hyvinkin kauaskantoisia päätöksiä sodan yhtenäistytystä, sen päämääristä ja mahdollisesti myös erinäisistä rajakysymyksistäkin. Näistä kolmen vallan neuvonpidoista ei maailmalle ole annettu yksityiskohtaisempia tietoja. Ylimalkaisesti vain ilmoitettiin, että kaikki näiden maiden keskinäiset erimielisyydet on saatu sovituiksi ja niin sodan käynnissä kuin sen jälkeisten olojen järjestelyssäkin päästy yksimielisyyteen. Näiden konferenssien jälkeen onkin ollut havaittavissa liittoutuneiden lisääntynyt aktiivisuus varsinkin toisen rintaman valmisteluihin nähden. Mitä taas pienten kansojen kohtaloon ja Venäjän länsirajaan tulee, niistä tuskin lienee mitään lopullista päätöstä saatu syntymään. Myöhemmin on voitu havaita, että konferenssissa on Neuvostoliitolla ollut ratkaiseva sananvalta. Sen vaikutus maailman asioihin on sen jälkeen kasvanut ja sille on annettu mahdollisuus päästä määräämään asioista sielläkin, missä sen edut eivät välittömästi ole kysymyksessä.

Mitä meidän maamme asemaan tulee, ei ole saatu selvyyttä, onko sitä noissa konferensseissa käsitelty. Niiden päätöksistä on julkisuudessa mainittu, että sotaa akselivaltoja ja niiden vasalleja vastaan käydään siihen saakka, kunnes ne ovat luopuneet aseista ehdottoman antautumisen pohjalla. Kuuluuko meidän maamme näihin vasallivaltoihin vai onko se jonkinlainen "rajatapaus" kuten Amerikan ulkoministeri Hull lausui, siitä ei täyttä selvyyttä ole saatu.

x x x

Oman maamme sota- ja ulkopoliittiset tapahtumat.

Mitä meidän oman maamme sotatapahtumiin tulee, ei vuoden 1943 aikana rintamillamme tapahtunut paljoakaan mainitsemisen arvoista. Mitään suurempia sotatoimia ei suoritettu, vaan seisoivat joukkomme vertiopalveluksessa niissä asemissa, jotka siihen mennessä oli saavutettu. Myös vihollisen taholta ei vuoden kuluessa suurempia hyökkäystoimia tapahtunut, lukuunottamatta erinäisiä ilmapommituksia. Päinvastoin oli huomattavissa vastassamme olevien joukkojen supistuksia.

Mutta vaikka rintamillamme ei suurempia tapauksia ollutkaan vuoden aikana muistiin merkittävissä, tapahtui diplomaattisella rintamalla yhtä ja toista, joilla on merkitystä ja jotka ovat antaneet aihetta keskusteluun niin omassa maassamme kuin maan rajojen ulkopuolellakin. Lähinnä ovat vuoden aikana kiinnostaneet mieliä suhteet

kolmeen ulkopuoliseen valtioon, nimittäin Yhdysvaltoihin, Saksaan ja Ruotsiin.

Mitä ensiksikin suhteisiimme Yhdysvaltoihin tulee, ovat ne olleet arkaluontoiset koko sodan ajan. Yhdysvaltain taholta, missä on esiintynyt suurta ymmärtämystä meitä kohtaan, on useita kertoja annettu kehoituksia ja nootteja, joissa on esiintynyt meille varoituksia ja toivomuksia. Vuoden alkupuolella tapahtui eräs noottien vaihto, jonka johdosta on esiintynyt sekä kansamme kuin myös puolueemme keskuudessa erilaisia mielipiteitä.

Maaliskuun 20 pnä jätti Yhdysvaltain asiainhoitaja hallitukselle muistion, jossa hän Yhdysvaltain valtiosihteeri Hullin pyynnöstä tiedusteli, olisiko Suomen hallitus taipuvainen käyttämään hyväkseen Yhdysvaltain hallituksen hyviä palveluksia yhteyden aikaansaamiseksi Suomen ja Neuvostoliiton hallitusten välillä, tarkoituksella saada keskustelu käyntiin vihollisuuksien lopettamiseksi ja rauhan palauttamiseksi. Tämän johdosta Suomen ulkoasiainministeri kiitti valtiosihteeri Hullia hänen ystävällisyydestään ja Yhdysvaltain hallitusta ja kansaa niiden hyvästä tahdosta ja esitti Yhdysvaltain asiainhoitajalle 24. pnä maaliskuuta kirjeessä, että esitettöyn ehdotukseen suhtautumista varten olisi tärkeätä saada kaikki Yhdysvaltain hallussa olevat ja sille saatavissa olevat tiedot, koskien pohjaa, jolla neuvottelut aloitettaisiin. Kesti kauan, ennenkuin tähän saatiin vastaus ja sitä odotellessa hallitus ja eduskunnan ulkoasiainvaliokunta käsitteli asiaa perusteellisesti. Yhdysvaltain hallituksen vastaus saapui 10. pnä huhtikuuta ja siinä ilmoitettiin, että Yhdysvaltain hallituksen tekemä yritys mahdollisten Suomen ja Neuvostoliiton neuvottelujen aikaansaamisesta tarkoitti vain välittömän yhteyden toimittamista kysymyksessä olevien maiden välille, jotta ne sitten itse neuvottelisivat rauhan aikaansaamisesta. Kun Amerikan hallitus ei ole halunnut toimia välittäjänä vaihtaakseen mielipiteitä rauhanehdoista, se halusi ilmoittaa, ettei Amerikan hallitus voi täyttää Suomen taholta esitettyjä ehtoja ulkoasiainministeri Hullin ehdotuksen käsittelyä varten. Kun Neuvostoliiton kannasta ei edes neuvottelujen alkamiseen ollut mitään tietoa saatavissa eikä Yhdysvaltain puolelta oltu valmiita antamaan tukea ja takeita Suomelle tulevaisuudessakaan, vastattiin Suomen hallituksen taholta 10. pnä huhtikuuta, ettei Suomen hallitus ollut nähnyt viitteitä eikä saanut tietoja, jotka osoittaisivat ehdotettujen neuvottelujen aloittamisen Neuvostoliiton kanssa nykyisissä oloissa johtavan kestävien takeiden saamiseen, minkä puolesta Suomi on käynyt suurin uhrein taistelua vuodesta 1939 lähtien. Näin ollen ei Suomelle jää muuta keinoa kuin jatkaa taistelua siihen saakka, kunnes sen tulevaisuus ja kansanvaltaisen järjestelmän säilyminen on turvattu ja uhka Suomea vastaan lakannut. Lopuksi toivottiin suhteiden Yhdysvaltain kanssa säilyvän hyvinä.

Tästä Suomen hallituksen vastauksesta oli seurauksena, että huhtikuun 23. pnä useimmat Yhdysvaltain lähetystön jäsenet matkustivat lentokoneella Tukholmaan. Seuraavana päivänä tänne jäänyt asiainhoitaja pyysi vastaanottoa ulkoministerin luo kiireellisessä asiassa. Tämä vastaanotto asiainhoitajan puolelta kuitenkin josta-kin syystä siirtyi seuraavaan päivään, jolloin ilmoitettiin, että vastaanottopyyntö peruutetaan. Odotetusta diplomaattisten suhteiden katkaisemisesta ei siis tullutkaan mitään. Syynä tähän on mainittu eräät ulkopoliittiset tekijät. Tämän jälkeen suhteet Yhdysvaltoihin pysyivät entisellään muuttumattomina koko vuoden.

Tämä diplomaattinen välikohtaus johti eräisiin selvittelyihin Saksan kanssa, jonne suhteet olivat olleet korrekkit ja hyvät. Yhdysvaltain tarjouksesta katsoi Suomen hallitus oikeaksi ilmoittaa Saksalle, koska olemme olleet yhteisessä sotarintamassa. Siellä otettiin ilmditus epäsuopeasti vastaan ja kehoitettiin heti lopettamaan keskustelut. Samalla vaadittiin Suomea allekirjoittamaan jonkinlainen sopimus siitä, että Suomi sitoutuu taistelemaan kunnes sodan lopettamisesta yhteisesti päätettäisiin. Tämä sopimus kummitteli sitten pitkän aikaa ja näytti vaikealta saada se torjuttuksi, mutta lopulta poistui se kuitenkin päiväjärjestyksestä. Muitakin tyytymättömyyden aiheita oli Saksalla vuoden 1943 aikana.

Niiden johdosta yrittivät välit viiletä ja aiheuttivat pitempiai-
kaisia selvittelyjä. Loppujen lopuksi ne eivät kuitenkaan johta-
neet mihinkään vakavampiin seuraamuksiin, vaan jatkuivat suhteet
hyvinä. Sitä osoittaa sekin, että kauppavaihtomme jatkui häiri-
öttä. Elintarvikkeita ja muita tärkeitä tarvikkeita saatiin sieltä
jatkuvasti.

Myös muihin maihin jatkuivat suhteet entisellään. Ruotsin
taholta osoitettiin jatkuvasti mitä suurinta myötätuntoa ja ymmär-
tämystä sekä annettiin kaikkea mahdollista apua humanitäärisen
periaatteiden mukaisesti. Aineellista apua ei Ruotsi voinut länsi-
valtojen painostuksen vuoksi antaa, mutta välillisesti on kuitenkin
tunnettu elämässämme Ruotsin auttava käsi. Tanskan kanssa käyty
kauppavaihto on ollut maallemme suurimerkityksellinen.

Taloudellinen elämä.

Jatkuva pitkäksi venynyt sota on edelleen vuonna 1943 koe-
tellut maamme taloutta. Varsinkin työvoiman huutava puute on lyö-
nyt leimansa koko kansantalouteemme. Sitä on koetettu helpottaa
talkoo- ja muulla vapaaehtoisella työvoimalla ja lopuksi on kaikkien
reservien mobilisoimiseksi ollut pakko turvautua kansalaisten nor-
maaleja vauksia suuresti rajoittaviin työvelvollisuuskutsuntoihin.

Eräissä suhteissa on kuitenkin edelliseen vuoteen verraten
ilmeistä tilanteen parantumistakin ollut havaittavissa. Talouselä-
män sopeutuminen sota-ajan erikoisiin oloihin on kuluneen vuoden
aikana ilahduttavassa määrin edistynyt. Eri aloilla suoritettu
sitkeä uurastus monasti erittäin suurien vaikeuksien voittamiseksi
on tuottanut tuloksia.

Suurimman osan kesää vallinneet verrattain suotuisat sääsuh-
teet vaikuttivat edullisesti satoon, joka lisääntyi myös sen johdos-
ta, että takaisinvallatuilla alueilla otettiin maata uudelleen vil-
jelykseen. Näin ollen leipäviljasatomme kuluneena vuonna oli jon-
kin verran ransaampi kuin edellisenä vuonna. Sateiden johdosta
laitumetkin olivat koko kesän ajan hyvät, joten maidon ja voin
tuotanto kesäkuukausina oli n. 20 % edellisen vuoden kesäkauden tuotan-
toa suurempi.

Mutta maataloutemme osittaisesta voimistumisesta huolimatta
olimme kuluneenakin vuonna suuresti riippuvaisia ulkomailta -
pääasiassa Saksasta - tuodusta viljasta. Tämän ulkomaisen tuonnin
turvin leipäannos voitiinkin pitää runsaampana kuin edellisenä
vuonna. Kun ravintorasva- ja liha-annoksetkin voitiin jakaa jon-
kin verran suurempina kuin edellisenä vuonna, muodostui elintarvi-
ketilanne kokonaisuudessaan huomattavasti paremmaksi kuin mitä
se oli loppupuolella vuotta 1941 ja vuoden 1942 aikana. Sensijaan
tekstiili- ja jalkinetilanne kuluneen vuoden aikana huononi jatku-
vasti.

Samoin kuin maataloudessa voitiin myöskin teollisuustuotan-
nossa todeta kasvua edelliseen vuoteen verraten. Tämä koskee niin
kotimarkkina- kuin vientiteollisuuttakin. Niin sahatun puutavaran
kuin selluloosan ja paperin tuotantoluvut nousivat ilahduttavasti.
Tästä oli seurauksena, että ulkomaankauppamme valtavaa tuontivoit-
toisuutta voitiin ainakin osin supistaa lisäämällä vientiä. Raha-
markkinain kohdaltakin on tapahtunut tervehtymistä, mikä ilmenee
sebelistön huomattavana vähenemisenä. Lujittuneen finanssipoli-
tiikan ja tiukentuneen hintasäännöstelyn ansiosta elinkustannusin-
deksi ei noussut enää niin nopeasti kuin kahtena edellisenä vuotena.
Tapantui kuitenkin hiljaista nousua, mikä puolestaan aiheutti valtio-
neuvoston periaatepäätöksen mukaisia palkkojen korotuksia.

Tulolähteiden löytäminen sodan johdosta jatkuvasti suurina
pysyviin valtion menoihin ei ole ollut suinkaan helppo asia. Enti-
sestään tehostetulla verotuksella on päästy kuitenkin siihen,
että n. kaksi kolmannesta valtion menoista on voitu peittää verotu-

loilla ja suurin osa vajauksesta on voitu peittää lainoilla, joten valtion on vähemmän kuin aikaisemmin tarvinnut turvautua luotonottoon suoraan valtiopankista.

Yhteenvetona kuluneen vuoden talouselämästä voidaan sanoa, että kokonaisuutena ottaen Suomen taloudellinen elämä on huomattavasti parempi kuin edellisinä sotavuosina mukautunut sotatalouden vaatimuksiin ja ihmeteltävän hyvin kestänyt sodan raskaan paineen.

Sisäpoliittiset tapahtumat.

Vuoden 1943 sisäpoliittisista tapahtumista kiintyy huomio ensiksi tasavallan presidentin vaaliin. Puoluetoimikunta käsittelee ensi kerran valmistelevasti tätä asiaa tammik. 12. p:nä pitämässään kokouksessa. Siinä päätettiin ottaa puolue-neuvoston kokoukselle käsiteltäväksi myös kysymys presidentin vaalista. Kokouksessa käsiteltiin myös puolueemme suhdetta hallitukseen, johon katsottiin olevan syytä saada muutoksia presidentin vaalin jälkeen. Puoluetoimikunta totesi varsinkin ulkoministerin ja sisäministerin toimintaan nähden esiintyneen laajoissa piireissä tyytymättömyyttä. Myös puolueemme edustuksen todettiin olevan hallituksessa liian pienen, ottamalla huomioon eduskunnassa vallitsevat voimasuhteet. Puoluetoimikunta katsoi näiden asioiden yhteydessä olevan tarpeellista saada puolueemme omassa keskuudessa selvitettyksi ne suuntaviivat, joita lähiajan politiikassa olisi pyrittävä noudattamaan ja sen vuoksi päätettiin puolue-neuvoston kokousta varten laatia luonnos tällaiseksi ohjelmaksi.

Presidentin vaalissa päätti Ptk suositella noudatettavaksi entistä menettelytapaa, nimittäin että puolueemme valitsee edustajat neuvottelemaan ennakolta toisten puolueiden ryhmien kanssa. Ptk asettaa puolestaan kaksi edustajaa, toiset kaksi valitsee Sos.-dem. eduskuntaryhmä.

Helmik. 5. p:nä pidetyssä Ptk:n kokouksessa keskusteltiin presidenttiehdokkaista, joita oli julkisuudessa esiintynyt kolme, nimittäin entinen presidentti Ryti, marsalkka Mannerheim ja presidentti Ståhlberg. Laajan keskustelun jälkeen, jossa toisaalta katsottiin ainoana mahdollisuutena olevan valita Ryti uudelleen, toisaalta taas pidettiin hänen valitsemistaan vallitsevissa poliittisissa oloissa arveluttavana, toimituksessa äänestyksessä päätti Ptk suositella puolue-neuvostolle ja puolueemme valitsijamiesryhmälle Rydin uudelleen valitsemista. Ptk:n vähemmistö oli Ståhlbergin ehdokkuuden kannalla.

Tällaisenaan asia joutui Puolue-neuvostoon, missä se oli helmik. 14. p:nä laajan keskustelun alaisena. Puolue-neuvostossa suuri enemmistö päätti asettua puoltamaan Rydin uudelleen valitsemista. Asiasta käytiin sittemmin neuvotteluja toisten ryhmien kanssa ja vaalissa saikin Ryti äänten enemmistön, tullen valituksi tasavallan presidentiksi.

Heti presidentin vaalin jälkeen astui päiväjärjestykseen kysymys hallituksen muodostamisesta. Puolueemme taholta ryhdyttiin neuvottelemaan Puolue-neuvoston hyväksymän ohjelman pohjalla. Neuvottelujen alkuvaiheessa järjestettiin Ptk:n ja SAK:n taholta erinäisiä toivomuksia, jotka hallitusta muodostettaessa olisi huomioitava. Yhteisissä neuvotteluissa esitettiin puolueemme taholta toivomus, että pääministeri tulisi keskustasta. Useita nimiä esitettiin pääministeriehdokkaiksi, mutta niistä ei päästy yksimielisyyteen. Monivaiheisten neuvottelujen ja hallituksen muodostamisyritysten jälkeen sai tehtävän professori Linkomies, jonka taakse olivat porvarilliset ryhmät menneet ja meidänkin ryhmämme enemmistö päätti asettua Linkomiehen ehdokkuuden kannalle. Näissä merkeissä hallitus sitten muodostuikin. Sen kokoonpano tuli seuraavanalaiseksi: Pääministeri Linkomies, ulkoasiainministeri Ramsay, oikeusministeri Lehtonen, sisäasiainministeri Ehrnroth, puolustusministeri Waldén, valtiovarainministeri Tanner, apulaisvaltiovarainministeri Reinikka, opetusministeri Kauppi, maatalousministeri Kalliokoski, kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeri Salovaara, apulaiskulkulaitosministeri Ikonen, kauppa-ministeri Takki, sosiaaliministeri Fagerholm, kansanhuoltoministeri

Ellilä, apulaiskansanhuoltoministeri Aura, ministeri kansanhuoltoasioita ja maatalousasioita varten Osara.

Suurella vaivalla syntyneen uuden hallituksen keskuudessa esiintyi heti alusta alkaen vakavia ristiriitoja. Ne syntyivät maalaisliittolaisten ministerien Ellilän, Reinikan ym. ajamasta maataloustuotteiden hintapolitiikasta. Hallituksen porvarillinen enemmistö saattoi yllättävillä otteillaan puolueemme hallituksessa olevat edustajat vakavasti harkitsemaan, voiko yhteistyö sen itsekkään ja piittaamattoman politiikan puitteissa, jota hallituksen maalaisliittolaiset ministerit olivat alkaneet harjoittaa, olla mahdollinen. Ensimmäinen vakava ristiriita syntyi viljan hintojen korottamisessa tukipalkkiotietä. Niinpä esim. rukiin hinta korotettiin 5 markkaan kilolta. Kun valtiovarainministeri esitti, että tukipalkkioihin tarvittavat varat koottaisiin omaisuuden bruttoverotuksella, asettuivat porvarilliset hallituksen jäsenet sitä jyrkästi vastustamaan. Tästä oli seurauksena väleihin kärjistyminen siinä määrässä, että hallituksessa olevat puolueemme edustajat joutuivat harkitsemaan eroamistaan. Pääministerin onnistui kuitenkin löytää sovitteleva tie ja yhteistyö saattoi edelleen jatkua.

Maataloustuotteiden hintakysymykset kummittelivat muut en muonessa eri muodossa vuoden aikana ja aiheuttivat sisäistä jännitystä sekä kiihkeitä keskusteluja eduskunnassa ja maan sanomalehdistössä. Ne esiintyivät viljan, perunan, sokerijuurikkaan, karjataloustuotteiden, vuotien yms. hintojen korotusvaatimuksina tai palkkioiden suorituksina. Myös tuotteiden luovutus yleiseen kulutukseen, tuotannon valvonta ja säännöstelyasiat aiheuttivat vuoden kuluessa paljon erimielisyyksiä ja puheenaihetta. Näistä asioista on puolueemme sisälläkin esiintynyt erilaisia mielipiteitä. Maatalouden edustajat ovat kannattaneet hintojen korotuksia ja tukipalkkioiden suorittamista, kun taas palkkatyöväestön edustajat ovat katsoneet maataloustuotteiden hintojen muodostuvan kannattaviksi rajoitetuimmillakin toimenpiteillä.

Maataloustuotteiden hintakysymykseen liittyy myös työvoimakysymys, joka vuoden 1943 aikana on ollut yksi vaikeimmista sisäpoliittisista asioista. Kun maan elintarvetilanne oli suurimmalta osaltaan riippuvainen maataloustuotteiden suorituksista, oli työvoimakysymyksen ratkaisemiseksi turvauduttava erikoisiin työvelvollisuuskutsuntoihin. Näin saatiinkin liikkeelle asutuskeskuksista vähemmän tärkeitä toimista työvoimaa maatalouteen, jossa sato saatiin suurin piirtein tyydyttävästi kylvetyksi ja korjatuksi. Kun se vuonna 1943 tuli verraten hyvä, niin on se merkinnyt sitä, ettei suurempaa puutetta ole ollut havaittavissa. Päinvastoin on eräitä kulutustarvikkeita ollut saatavana runsaammin kuin edellisellä vuotena. Tähän varmaan vaikuttivat ne uudelleen järjestelyt, joita suoritettiin tuotannon valvonassa, luovutuksen tehostamisessa ja jakelussa.

Hintakysymyksiin liittyvät myös palkat. Vuoden 1943 aikana ne muodostivat erään sisäpoliittisen keskustelun, joka varsinkin vuoden loppupuolella sai sangen laajan kantavuuden. Virkamiesten palkkojen uudelleen järjestelyn yhteydessä puhuttiin sekä eduskunnassa että maan sanomalehdistössä siitä hyvin paljon. Hallituksen annettua eduskunnalle esityksen virkamiesten palkkojen uudelleen järjestelyksi, aiheutti se kiihaan mielipiteiden vaihdon siitä, millä tavalla uusi palkkojen järjestely olisi suoritettava. Toiset olivat sitä mieltä, että palkkoja on korotettava määrätty prosenttimäärä kaikissa palkkaluokissa, toiset taas näkivät tällaisessa järjestelyssä jäävän edelleen samat epäkohdat kuin aikaisemmissakin, joissa korkeampipalkkaiset olivat saaneet huomattavan parannuksen taloudelliseen asemaansa, mutta pienipalkkaisten osalta parannus on jäänyt merkityksettömäksi. Tämän kiihkeän keskustelun tuloksena oli, että virkamiesten palkkorotus kulki sitä linjaa, että alhaisemmissa palkkaluokissa on korotusprosentti korkeampi ja alenee korkeampiin palkkaluokkiin päin. Tämä järjestely on herättänyt yleistä tyytymättömyyttä.

Vuoden aikana on eräänä vaikeana sisäpoliittisena pulmana ollut asuntokysymys. Yhteiskunnalle on tuottanut paljon huolta ja vaivaa saada lievennetyksi se huutava asuntopula, joka kaikkialla kaupungeissa ja muissa asutuskeskuksissa on esiintynyt. Vuoden aikana tässä suh-

teessa on yritetty asialle hyvinkin radikaalisia ratkaisuja, mutta käytännössä ei niistä liene ollut sanottavampaa lievennystä tilanteeseen. Varsinkin köyhemmän väestön keskuudessa on asuntopula ollut huutava ja on voitu puhua jopa asuntokurjuudestakin. Ne toimenpiteet, joita asuntokysymyksen alalla on suoritettu, lienevät vaikuttaneet ainakin se, ettei asuntokurjuus ole päässyt niin suureksi kuin vallinneissa oloissa olisi ollut mahdollista.

Vuoden aikana on oman sisäpoliittisen kysymyksensä muodostanut valtiollisen poliisin edesottamukset. Tämä kysymys on antanut aiheita Ptk:nkin keskustella useamman kerran niistä toimenpiteistä, joihin asian järjestämiseksi olisi ryhdyttävä. Myös Sos.-dem. eduskuntaryhmässä on tämä asia herättänyt huomiota ja onpa useamman kerran valittu lähetystöjäkin sisäasiainministerin luo. Valtiollisen poliisin toimintaa koskevan kysymyksen yhteydessä on jouduttu puhumaan poliittisten pakolaisten kohtelusta ja oikeuksista. Ptk ja Sos.-dem. eduskuntaryhmä ovat tässä asiassa joutuneet useampaan kertaan käyttämään vaikutusvaltaansa ja esittämään toivomuksiaan hallituksen asianomaiselle ministerille. Myös poliittisten vankien ja turvasäilytyksessä olevien oikeudet ja kohtelu ovat antaneet aiheita Ptk:n ja Sos.-dem. eduskuntaryhmän toimenpiteisiin.

Vuoden lopussa tapahtui hallituksen kokoonpanossa eräitä muutoksia. Sosiaaliministeri Fagerholm, joka oli tullut valituksi Alkoholiliikkeen johtajaksi, pyysi saada erota valtioneuvoston jäsenyydestä. Jo aikaisemmin hän oli tätä oikeutta anonut, mutta Ptk ja Sos.-dem. eduskuntaryhmä eivät olleet siihen suostuneet. Tällä kertaa ministeri Fagerholm piti vapautustaan ehdottomana ja siksi siihen suostuttiinkin. Hänen tilalleen sosiaaliministeriksi päätti Ptk suositella puoluesihteeriksi Aleksi Aaltosta. Tähän eduskuntaryhmä yhtyi. Sosiaaliministeriksi tulikin nimitetyksi puoluesihteeriksi Aleksi Aaltonen.

Apulaiskulkulaitosministeri Ikonen, joka oli hallituksessa ollut lähinnä palautetun alueen edustajana, pyysi v. 1944 alussa vapautusta ministeritehtävistään. Hänen tilalleen apulaiskulkulaitosministeriksi nimitettiin ministeri Väinö Kaasalainen.

x x x

Puolueemme suhde politiikan tapahtumiin

Ulkopoliittiset asiat antoivat vuoden aikana aiheita keskusteluun. Myös puolueemme sisällä on monissa eri yhteyksissä kiinnitetty niihin huomiota. Puoluetoimikunta keskusteli vuoden kuluessa useampaan kertaan poliittisesta tilanteesta. Keskusteluissa todettiin tilanteen meidän maamme osalta huontuneen. Niissä on jatkuvasti esiintynyt se sama käsitys, joka puolueemme keskuudessa on koko sodan ajan ollut vallitsevana, nimittäin että maamme olisi koetettava etsiä mahdollisuuksia irtaantua sodasta niin pian kuin siihen avautuu tilaisuus maan itsenäisyyttä ja turvallisuutta vaarantamatta. Hallituksen sosialidemokraattisten jäsenten tietoon on saatettu puoluetoimikunnan kanta ja toivottu, että hallitus valppaasti seuraisi tilannetta rauhan mahdollisuuksia silmälläpitäen. Myös puolueenuevostossa on poliittinen tilanne ollut vakavan keskustelun alaisena. Heinäkuun 14. p:nä pidetyssä kokouksessaan puolueenuevosto julkilausumassaan aikaisemman kantansa mukaisesti selitti, että: "Suomen nykyinen sota talvisodan jatkona on puolustustaistelua, johon kansamme on vastoin tahtoaan ollut pakotettu ryhtymään. Sen tarkoituksena on yksinomaan maamme vapauden ja itsenäisyyden turvaaminen. Se on kuitenkin erillinen sota, johon me emme ole osallisia suurvaltain välisessä kamppailussa emmekä taistele kummankaan suurvaltaryhmän tavoitteiden puolesta. Se seikka, että Suomi Saksan rinnalla taistelee samaa vihollista, Neuvostoliittoa vastaan, ei muuta tätä tosiasiaa. Siitä johtuu myös, että Suomi on vapaa päättämään sodasta irtautumisestaan, milloin siihen sopiva hetki ilmaantuu ja sen vapaus ja itsenäisyys on turvattu. Puolueenuevosto lausuu valittelunsa sen johdosta, että eräillä tahoilla maassamme ei ole johdonmukaisesti

omaksuttu tätä käsitystä, vaan on haluttu selittää pyrkimyksiämme maallemme vanhingollisella tavalla. Puolueneuvosto odottaa, että hallitus tähänastista valppaammin seuraa näitä maallemme vahingollisia ilmiöitä ja ryhtyy toimenpiteisiin ehkäistääkseen niiden jatkumisen. Maamme ulkopoliittikan vastaiseen hoitoon nähden puolueneuvosto pitää tärkeänä, ettei maamme itsenäisyyttä vaarantaviin poliittisiin sitoumuksiin mennä ja että myös taloudellinen riippumattomuutemme säilytetään. Ulkopoliittikkamme päämääränä tulee olla hyvien välien ylläpitäminen ja niiden edelleen kehittäminen kaikkien niiden maiden kanssa, joihin maamme on ystävällisissä suhteissa. Ylimielistä ja loukkaavaa suhtautumista muihinkin kansoihin on vältettävä. Erikoisesti korostaa puolueneuvosto suhteiden lähentämisen merkitystä muihin pohjoismaihin samoin kuin Amerikan Yhdysvaltoihin huomauttaen, että on pyrittävä poistamaan ne esteet, jotka ovat omiaan vaikeuttamaan näiden suhteiden kehitystä. Itsestään selvää on, että suhteemme Saksaan tulee olla ystävälliset ja korrektit.

Marraskuun 7. p:nä pidetyssä puolueneuvoston kokouksessa oli keskustelun alaisena poliittinen tilanne, josta kuultiin perusteellisen selostus. Julkilausumassaan puolueneuvosto palautti mieliin, että jo ennen nykyisen sodan alkamista Sosialidemokraattinen puolue yhdessä Sos.-dem. Eduskuntaryhmän ja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton kanssa kehosti maamme puolueettomuuden säilyttämisen välttämättömyyttä ja velvollisuutta pysyä erillään kaikenlaisesta konjunktuuripoliitikasta. Puolueneuvosto lausui: "Johdonmukaisena tälle kannalleen on puolue käynnissä olevan sodan alkamisesta lähtien selittänyt, että Suomen sodan tarkoituksena on vain kansamme vapauden ja riippumattomuuden turvaaminen. Näiden näkökohtien tärkeyttä puolueneuvosto edelleenkin teroittaa."

Edelleen lausuttiin julkilausumassa: "Suomen kansa on halunnut elää rauhassa. Siitä huolimatta maamme on nykyisen suurvaltasodan aikana joutunut jo kahdesti sotaan. Me toivomme rauhan mahdollisimman pian palautuvan ja maamme pääsevän irtautumaan sodasta. Edellytyksenä on kuitenkin sellainen rauha, joka takaa maamme vapauden ja itsenäisyyden. Tästä emme voi tinkiä. Antautuminen vieraan vallan armoille ei voi tulla kysymykseen. Odotamme yleensäkin, että kun sota kerran loppuu ja kansojen kohtalot ratkaistaan, se tapahtuu ilmapiirissä, jossa pienten kansojen oikeutta kunnioitetaan ja niille taataan oikeus elää hihouksesta vapaina ja itsenäisinä."

Kysymys sodasta irtautumisesta ja rauhan mahdollisuuksien tunusteluista on muullakin tavalla joutunut puolueemme keskuudessa puheenaiheeksi. Suurta huomiota herätti elokuun 20. p:nä tasavallan presidentille jätetty 33 eri puolueisiin kuuluvan kansalaisen kirjelmä, Siinä esitettiin tasavallan presidentin tietoon huolestuminen sen johdosta, että maamme yleispoliittinen tilanne oli osoittanut huonontumisen merkkejä ja sen vuoksi maassa alkanut esiintyä levotonta mielialaa. Kirjelmässä lausuttiin, että kun eduskunta vuoden 1941 itsenäisyyden päivänä saattoi liittää pääosan Moskovan rauhassa luovutetuista alueista takaisin maahamme, oli sillä toimenpiteellä saavutettu se, mitä kansamme oli toivonut. Kansamme ei ole halukas osallistumaan suurvaltain välien selvitykseen, vaan on ollut valmis kantamaan raskaita uhrejaan ainoastaan sellaisten tarkoitusten hyväksi, jotka sen omalta näkökannalta katsottuina ovat ehdottoman välttämättömiä ja väistämättömiä. Kirjelmässä huomautettiin siitä, että maamme asema on luisumassa kohti vaarallista ja maamme tulevaisuudelle ehkä kohtalokastakin tilannetta ja viitattiin erikoisesti suhteiden honontumiseen Amerikan Yhdysvaltojen kanssa. Kirjelmän allekirjoittajat pitävät ulkopoliittikkamme tärkeimpänä päämääränä pyrkimystä palauttaa suhteemme Yhdysvaltoihin uudelleen hyviksi ja luottamuksellisiksi. Tämän lisäksi pidetään siinä välttämättömänä, että valtion johtomme ryhtyy toimenpiteisiin, joiden avulla voitaisiin päästä erilleen käynnissä olevasta suurvaltasodasta ja olojen vaatimien neuvottelujen avulla saada turvatuksi maan itsenäisyys, vapaus ja rauha.

Tätä kirjelmää ei liene tarkoitettu julkisuutta varten. Mutta siitä huolimatta sen sisältö oli joutunut Ruotsin lehtien tietoon ja saatettu siellä julkisuuteen. Seurauksena oli, että se myös omankin

maamme sanomalehdissä saatettiin julkisuuteen. Asia aiheutti vilkasta huomiota ja keskustelua. Myös puolueemme keskuudessa siitä puhuttiin paljon. Yleensä paheksuttiin, että ne puolueemme jäsenet, jotka olivat kirjelmän allekirjoittaneet, eivät olleet asiasta neuvotelleet puolueen johdon kanssa. Asia oli käsiteltävänä Puoluetoimikunnassa ja myös Puolueeneuvostossa kiinnitettiin siihen huomiota. Mitään toimenpiteitä ei se kuitenkaan aiheuttanut ja keskustelu sen johdosta lakkasi sittemmin.

Puolueen valistustyö.

Yhä edelleen jatkuva sota on luonnollisesti monella tavalla vaikeuttanut myös puolueen harjoittamaa valistustyötä. Rauhanajan valistustyömuodoista on ollut pakko monessa suhteessa poiketa. Vaikka valistustyö ei olekaan ollut niin selvästi ulospäin näkyvää kuin rauhanomaisissa oloissa, voidaan kuitenkin todeta, että se kertomusvuotena oli puolueessa yleensä voimakkaampaa kuin kahtena edellisenä sotavuotena. Puolueen luennoitsijat, puolueen muut toimihenkilöt, puoluesihteerit ja järjestösihteerit ovat käyneet puhe- ja järjestelymatkoilla eri puolilla maata sekä piirien että kunnallisjärjestöjen ja puolueosastojen järjestämissä tilaisuuksissa. Niinikään ovat puoluetoimikunnan jäsenet käyneet matkoilla pitämässä puheita ja antamassa selostuksia ja ankohtaisista poliittisista ja taloudellisista kysymyksistä. Sitäpaitsi on puoluetoimisto entiseen tapaan hankkinut muitakin puhujia ja selostajia erilaisiin valistustilaisuuksiin.

Järjestöväen luentopäivät ja neuvottelukokoukset. Edellisen vuoden lopulla aloitettua piirittäisten luentopäivien järjestelyä jatkettiin tammikuun aikana. Useimmissa piireissä olivat luentopäivät kaksipäiväiset. Ohjelma käsitti poliittisia ja talouspoliittisia sekä järjestötoimintaa koskevia esitelmiä ja alustuksia. Puoluetoimikunnan puolesta esitettiin kaksi alustusta piiritöimikuntien huolehtiessa muista. Näiden luento- ja neuvottelupäivien järjestelyyn on kaikkialla ollut tyytyväisiä ja on esitetty toivomuksia, että niitä vastedeskin järjestettäisiin. Lisäksi on entiseen tapaan järjestetty vaalipiirejä käsittäviä kuin myös paikallisia järjestöväen neuvottelukokouksia, joissa annettujen selostusten pohjalla on käsitelty ajankohtaisia kysymyksiä. Näiden kokousten järjestely on tapahtunut pääasiassa puolue- ja piiritöimistojen aloitteesta, mutta on niitä järjestetty myös puolueosastojen aloitteesta.

Työväen juhlat. Työväenjärjestöjen oman juhlatoiminnan elvyttämiseksi järjestettiin helmi- huhtikuun aikana puoluetoimiston, sos.-dem. eduskuntaryhmän, sos.-dem. piiritöimistojen ja puolueosastojen yhteisjärjestelyin eri puolilla maata kaikkiaan 120 työväen juhlaa. Juhlien järjestelyssä meneteltiin siten, että kunkin piirin alueella toimeenpantiin useampia juhlatilaisuuksia yhden viikon aikana ja vietettiin se erikoisena valistusviikkona piirissä. Osa juhlien ohjelmallisuudesta valmistettiin puoluetöimistössä. Puhujina juhlissa esiintyivät pääasiassa sos.-dem. kansanedustajat.

Vappujuhlat.

Maaliskuun 22. pnä julkaistiin puoluelehdissä puoluetoimikunnan kehoitus vappujuhlien järjestämisestä. Piiritöimistoista saatujen tietojen mukaan järjestettiin eri puolilla maata kaikkiaan 240 vappujuhlaa. Muu työväen juhlatoiminta muodostui vilkkaammaksi kuin edellisenä vuotena.

Piirisihteerien kurssit.

Puoluetoimikunta järjesti sos.-dem. piirisihteereille kurssit Helsingin työväentalossa elokuun 23-29 pnä. Kursseilla pidettiin eri aiheista kaikkiaan 35 luentoa. Lisäksi käsiteltiin käytännöllistä järjestötoimintaa koskevia kysymyksiä. Kurssit onnistuivat hyvin. Puolueen varoista suoritettiin piirisihteerien matkakustannukset.

Työväen Keskusjärjestöjen Yhteistöimikunta (TKY), joka muodostettiin työväen keskusjärjestöjen edustajista, on edelleen ollut toiminnassa,

joskin sen toiminta vuoden loppupuolella supistui vähiin. Toimikuntaan ovat jäseninä kuuluneet: puolueen edustajana Toivo Aaltonen, ammatillisten järjestöjen edustajina Br. Airola, Eemil Huunonen, Emil Skog, V. Liljeström ja O. Turunen, Sos.-dem. Työläisnaisliiton edustajana Sylvi-Kyllikki Kilpi, Sos.-dem. Työläisnuorisoliiton edustajana Sulo Manninen ja Työväen Urheiluliiton edustajana M. Vuokko. Toimikunnan toimitsijana oli lokakuun loppuun saakka Arvo Tuominen, jolloin hän siirtyi puolueen palvelukseen. Toimikunta on harjoittanut suullista ja kirjasllista informatiota.

Kasvatustoimikunnan työskentely on poikkeuksellisesta ajasta johtuen ollut vähäistä. TULn sihteerin toimesta poissiirtyneen V. Leskisen tilalle on kasvatustoimikuntaan valittu liiton nykyinen sihteeri E. Vuokko.

Kunnallinen neuvontatoiminta kunnallisasiain jaoston sihteerin J. E. Janatuksen sairauden vuoksi on kertomusvuonna rajoittunut pääasiassa kirjeellisesti annettuihin neuvoihin ja ohjeisiin sekä Järjestötyössä julkaistuihin erinäisiin kunnallista toimintaa koskeviin kirjoituksiin. Lisäksi järjestösihteeri ja jaoston jäsenet O. Marttila ja Jelmari Vuorinen ovat käyneet joissakin sos.-dem. kunnallismiehille järjestetyissä tilaisuuksissa luennoimassa.

Puolueen julkaisutoiminta. Vakiintuneen tavan mukaisesti julkaistiin kertomuskauden aikana Kevättervehdys, Työväen Kalenteri, Folkkalender ja Työväen Taskukirja. Kalenterijulkaisuista otettiin kaksi painosta. Lisäksi kustansi Ptk J. Raition kirjoittaman runovihkosen: "Työ kättemme ja henkemme". Siitä otettiin 2.000 kappaleen painos. Myöskin vappumerkki valmistettiin entiseen tapaan. Julkaisujen toimittamisesta on huolehtinut toimittaja Kalle Kukkonen ja ilmoitukset niihin on pääasiallisesti hankkinut järjestösihteeri T. Aaltonen.

Järjestötyö-lehti ilmestyi kertomusvuoden aikana säännöllisesti 8 numeroa. Sen levikki lisääntyi jonkin verran edellisestä vuodesta, joskin tässä suhteessa on vielä toivomisen varaa, sillä läheskään kaikki puolueosastot eivät ole sitä tilanneet. Lehden päätoimittajana oli edelleen Aleksi Aaltonen ja toimitussihteerinä Kalle Kukkonen.

Julistukset ja kiertokirjeet. - Vuoden alussa julkaistiin Ptkn uudenvuodentervehdys ja huhtikuun lopulla tavanmukainen vappujulistus. Puolueen perusjärjestöille on vuoden kuluessa lähetetty 6 painettua kiertokirjettä, jossa on annettu neuvoja ja ohjeita puolue- ja järjestötoimintaa koskevissa asioissa.

Varhaisnuorisotyön kehittäminen. Edellisenä vuotena asetetun varhaisnuorisotyökomitean saatua varhaisnuorisotyön kehittämistä koskevan mietintönsä valmiiksi asetettiin kertomusvuoden aikana erinäisten työväen keskusjärjestöjen edustajista kokoonpantu varhaisnuorisotyön neuvottelukunta, jonka tehtävänä on toimia neuvoa-antavana ja yhdistävänä elimenä. Ptkn edustajana kuuluu neuvottelukuntaan järjestösihteeri T. Aaltonen. Varhaisnuorisotyön tukemiseksi antoi Ptk 5.000 mkn suuruisen avustuksen.

Työväen Akatemiaan pyrkivien apurahat. Jo useana vuotena käytännössä olleen tavan mukaisesti on Ptk myös kertomusvuoden aikana myöntänyt kaksi apurahaa Työväen Akatemiaan opiskelijoiksi pyrkiville. Apurahat annettiin tällä kertaa Helvi Vainiolle Tammelasta ja Eini Loukolalle rovaniemeltä, kumpaisellekin 3.000 markkaa. Useampia hakijoita ei ollut.

Vappupuhujina esiintyi maassamme Ruotsista päätoimittajat Harald Akerberg, Emil Olovson ja O.W. Löwgren. Suomesta olivat Ruotsissa vappupuhujina K.A. Fagerholm ja Gunnar Henriksson sekä lisäksi O. Fager, joka on siellä toiminut ja edelleenkin toimii sanomalehtikirjeenvaihtajana.

Puoluelehdet

Työväen Sanomalehtien Tietotoimisto (TST) on kertomusvuodenkin aikana joutunut toimimaan supistetuin työvoimin toimiston päätoimit-

tajan Unto Varjosen edelleen ollessa puolustusvoimain palveluksessa. Muina toimittajina ovat olleet Eero Meriluoto ja Niilo Teerimäki sekä konekirjoittajana rouva Helvi Lehmus elokuun loppuun saakka ja loka-kuun alusta lukien rouva Aune Schultz. Toimisto on sen aineiston tilaajille välittänyt artikkeleita, katsauksia, uutisia, henkilötietoja ja eduskuntaselostuksia sekä osin kaunokirjallisia tuotteita. Näiden lisäksi on toimiston Tukholman kirjeenvaihtajana toiminut toimittaja Osv. Fager. Sota-ajan tuottamat rajoitukset ovat vaikeuttaneet toimiston työtä, joista vaikeuksista on ennen kaikkea työvoiman puutteen lisäksi mainittava kirjeenvaihtajain vähälukuisuus.

Lehtien päätoimittajat.

Puoluelehdistössämme on kertomusvuoden aikana tapahtunut kaksi päätoimittajan vaihdosta.

Kansan Työn päätoimittajan H.L. Mäkisen siirryttyä toukokuun alusta toiseen toimeen suositteli Ptk päätoimittajaksi O. Viitasaloa Kotkasta. Kun hän kuitenkin kieltäytyi tehtävää vastaanottamasta, valitsi lehtiyhtiön johtokunnan päätoimittajaksi Eino Heinosen Kuopiosta. Puoluetoimikunta puolestaan hyväksyi vaalin.

Savon Työmiehen päätoimittajan toimen näin tultua avoimeksi valittiin päätoimittajaksi lehden toimitussihteeri Kalle Lampinen.

Suomen Sosialidemokraatin toimitusneuvosto. Puoluetoimikunta myönsi 28.12. pyynnöstä eron J.W. Kedolle S.S:n toimitusneuvoston jäsenyydestä.

Pohjolan Työn taloudenhoitajan Einari Aron erottua syyspuolella vuotta toimestaan valitsi lehden johtokunta puoluetoimiston kanssa käydyn neuvottelujen perusteella taloudenhoitajaksi H. Aaltosen Kokemäeltä.

Piiri- ja perusjärjestöt.

Piirikokoukset. - Vakiintuneen tavan mukaisesti Ptk oli edustettuna kaikissa kertomusvuoden aikana pidetyissä piirikokouksissa, esittäen Ptk:n edustajat niissä selostuksen yleispoliittisesta tilanteesta. Lisäksi esitettiin Ptk:n taholta piirikokouksille kirjallisesti alustukset: "Työväestö ja Kirjallisuus" sekä "Puoluejärjestöt ja nuorisotoiminta".

Avustuksia. - Jäljempänä mainittavien vaalipiirien talouden tukemiseksi, lähinnä piirisihteerien palkkausta silmälläpitäen, on Ptk myöntänyt seuraavat avustukset: Kertakaikkisena avustuksena Vaasan l. pohj. piirijärjestöille 10.000 mk, Vaasan l. etel. piirijärjestöille 10.000 mk ja Viipurin l. it. piirijärjestöille 12.000 markkaa. Kuukausittaisena avustuksena: Viipurin l. länt. piirijärjestöille 2.000 mk, Lapin l. piirijärjestöille 1.500 mk ja S. Ruotsalaiselle Työväenliitolle 2.000 markkaa.

Piirisihteerit. Kuopion l. länt. vaalipiirin piirisihteerin toimen oltua avoinna valitsi piiritoimikunta, neuvoteltuaan asiasta Ptk:n kanssa, vt. piirisihteeriksi puolueen järjestäjän Uno Salon, joka ryhtyi hoitamaan tointa huhtikuun 1. päivästä lukien.

Turun l. pohj. vaalipiirin piirisihteerin Arvi Kontulan siirryttyä toiseen toimeen tehtiin piiritoimikunnan jäsenten taholta Ptk:lle esitys, että vt. piirisihteeriksi valittaisiin puolueen järjestäjä Jukka Aaltonen, koska paikan vakinaisesti täyttäminen tuottaa vaikeuksia. Puoluetoimikunta puolestaan hyväksyi esityksen. Jukka Aaltonen ryhtyi toimeensa huhtikuun alusta. Vaasan l. pohj. vaalipiirin piirisihteerin Paavo Lehtosen erottua toimesta valitsi piiritoimikunta piirisihteeriksi Aimo Kaattarin Toholammilta. Puoluetoimikunta puolestaan hyväksyi vaalin. Toimeensa ryhtyi Kaattari kesäkuun alussa.

Oulun l. vaalipiirin piirisihteerin toimen oltua haettavana Ptk suositteli toimeen valittavaksi Väinö Nenolan, joka jo aikaisemmin oli tehtävää hoitanut. Piiritoimikunta menetteli Ptk:n esityksen mukaisesti. Toimeensa ryhtyi Nenola heinäkuun 1. päivästä lukien.

Honkolan Tyn liittyminen jälleen puolueeseen. Honkolan työväenyhdistys erosi v. 1934 puolueesta ei-poliittisista syistä jättäen puoluemaksut suorittamatta. Marraskuun 21 päivänä päätti yhdistys jälleen liittyä puolueeseen, hyväksyen Ptk:lle sille tehdyn esityksen yhdistyksen puolueeseen liittymisestä.

Palautetun alueen järjestöjä koskevat asiat. - Valtakunnan yhteyteen v. 1941 palautetulla alueella on sodassa tuhoutunut 44 työväenyhdistysten omistamaa taloa sekä lisäksi muiden työväenjärjestöjen joko yksinään tai yhdessä työväenyhdistysten kanssa yhteisesti omistamia taloja ja kesätoimipaikkoja 8. Tämän lisäksi vaurioitui joko enemmän tai vähemmän 35 työväentaloa. Työväenjärjestöjen omistama irtaimisto tuhoutui jokseenkin kokonaan, vain vähäinen osa siitä saatiin pelastetuksi. V. 1940 hintatason mukaan tekee työväenyhdistysten omaisuuksien menetys n. 15 milj. markkaa. Korvauslakiin perustuen on suurin osa yhdistyksistä tähän mennessä saanut valtiolta korvauksen. Kun näin saadut korvaukset, hintatason muuttuminen ja muut seikat huomioon ottaen, eivät kuitenkaan lähimainkaan riitä hävitetyn uudellen rakentamiseen, päätti Ptk puolestaan ryhtyä toimenpiteisiin lisävarojen hankkimiseksi lahjoitusten ja yleisen rahankeräyksen avulla, perustaen samalla rahaston: "Työväentaloja Karjalaan." Sisäasiainministeriön luvalla toimeenpantiin yleinen rahankeräys syyskuun 15. ja joulukuun 31. päivien välisenä aikana. Kokouksessaan 10.9. Ptk päätti myöntää rahastolle puolueen varoista 250.000 markkaa. SAK on myöntänyt samaan tarkoitukseen 200.000 markkaa. Lisäksi ovat useat työväenyhdistykset ja muut työväenjärjestöt tehneet huomattavia lahjoituksia rahastolle, mm. Lappeenrannan Työväenyhdistys lahjoitti tarkoitukseen jo ennenkuin asiassa oli ryhdytty toimenpiteisiin 50.000 markkaa. Keräyksen ja lahjoitusten tuottamasta tuloksesta ei tilitysten viipymisen vuoksi ole vielä tätä kirjoitettaessa tarkkaa tietoa, mutta voidaan kuitenkin todeta, ettei toimenpide, pääasiassa edullisesta poliittisesta tilanteesta johtuen, tuottanut odotettua tulosta. Rahastoa hoidetaan puolue toimistossa Ptk:n vahvistaman ohjesäännön mukaisesti. Tähän mennessä ei ole ryhdytty mihinkään huomattavampiin rakennushankkeisiin, vaan on rajoitettu vaurioituneiden työväentalojen suojakorjauksiin. Järjestötoiminta palautetulla alueella ei vielä ole päässyt/osittain käyntiin.

Puolue toimisto on yhdessä piiritoimistojen kanssa hoitanut mainittujen alueiden yhdistysten korvaus- ym. asioita, antaen lisäksi ohjeita ja neuvoja järjestötoimintaa koskevilla asioilla.

Suomen Työväen Arkisto.

Suomen Työväen Arkisto on kuluneena vuotena toiminut entiseen tapaan lainaamalla kirjoja kirjasto-osastostaan sekä yksityisille että liitoille ja järjestöille ja asettamalla asiakirjakokoelmansa tutkijoiden käytettäväksi itse arkistossa. Jatkuva sotatila on vaikuttanut arkiston käyttöön vähentävästi normaalivuotena vertailukohteina pidettäessä, mutta toisaalta on lisäystä havaittavissa edelliseen vuoteen verraten. Lainoja on otettu kaikkiaan 1018, v. 1942 oli vastaava luku 911. Opiskelu- ja tutkimustarkoituksessa tehtyjen käyntien lukumäärä on ollut 245, edellisenä vuotena 223.

Arkiston kokoelmat ovat vuoden aikana lisääntyneet seuraavasti:

Kirjasto-osastoon, joka sisältää kirjoja, kirjasia ja aikakauslehtiä, on vuoden aikana saatu 1.303 uutta kappaletta, joten osastossa nyt on 50.242 kpl. Tähän on luettava vielä lisäksi Valpas-Hännisen kirjasto, jossa niteitä 7.365 kpl. Kirjastoa ei kuitenkaan tilanpuutteen eikä poikkeuksellisten olojen vuoksi valitettavasti ole voitu järjestää paikoilleen tutkijoiden käytettäväksi.

Asiakirjakokoelma, joka sisältää käsinkirjoitettuja ja monistettuja asiapapereita, kuten pöytäkirjoja, kertomuksia, tilastoja, julisteita, sanomalehtileikkeitä ym. lisääntyi vuoden kuluessa 2.776 kappaleella. Kokoelman kappalemäärää ei ole alusta asti laskettu, mutta sisältänee se nykyisin yli parisataatuhatta asiakirjaa.

Arkiston kuvakokoelma lisääntyi 89 kappaleella ja on siinä nyt huomattavasti toistakymmentätuhatta kuvaa. Muistomerkkikokoelma, joka sisältää lippuja, merkkejä ym. karttui 12 kappaleella.

Vuoden kuluessa on arkistossa liimattu paperille ja asianmukaisesti rekisteröity 846 kpl. sanomalehtileikettä.

Arkistoon on kuluneenakin vuonna jossain määrin ostettu uudem-
paa taloudellista ja yhteiskunnallista kirjallisuutta, etupäässä
kotimaista, koska ulkolaista kirjallisuutta on nykyisin saatavissa
hyvin niukasti. Vanhempaa kirjallisuutta on saatu etupäässä vaihtamalla
sitä arkiston kaksoiskappaleisiin. Kuten aikaisemminkin työväen kustan-
nuslaitokset ovat nytkin lähettäneet arkistolle vuosipainoksensa.
Lisäksi arkisto on saanut sekä kirjoja että asiapapereita lahjoituk-
sina yksityisiltä henkilöiltä ja laitoksilta.

Arkiston hallintoon ovat kertomusvuoden aikana kuuluneet kau-
punginjohtaja J.W. Keto puheenjohtajana sekä muina jäseninä toimis-
tonhoitaja J.W. Janatuinen ja toimittaja K. Kukkonen. Arkistonhoita-
jana on marraskuun alkuun asti toiminut menestyksellä fil.maist.
Taimi Torvinen. Arkistoapulaisena on ollut rva Marjatta Liiro.

Kansainvälisiä asioita.

Edelleen jatkuneen suursodan vuoksi on kansainvälinen yhteistoi-
minta olosuhteiden pakosta rajoittunut pääasiassa vain Ruotsin ja
Suomen työväenliikkeiden keskinäiseen kanssakäymiseen, kuten edelli-
senäkin vuotena.

Pohjoismaiden Yhteistyökomitea kokoontui kertomusvuoden aikana kolme
kertaa ja pidettiin kaikki kokoukset Tukholmassa. Ensimmäinen kokous
oli tammikuun 24. pñä. Puoluettamme edustivat Väinö Tanner, Aleks
Aaltonen, J.W. Keto ja Eino Kilpi. Käsiteltävänä oli kysymys Pohjois-
maiden asemasta lähimmässä tulevaisuudessa. Suomalaisen valtuuskun-
nan puolesta antoi tilanneselostuksen Väinö Tanner. Toinen kokous oli
maaliskuun 14. päivänä, läsnä puolueestamme Aleks Aaltonen. Kolmas
kokous pidettiin lokakuun 10. päivänä ja edustivat siinä puoluetta
Väinö Tanner ja Aleks Aaltonen. Keskeisimpänä kysymyksenä oli käsi-
teltävänä Pohjoismaiden yhteistyö.

Pohjoismaiden Työväenarkistojen kokous pidettiin Tukholmassa elo-
kuun 24. pñä. Suomen Työväen Arkistoa edusti kokouksessa Taimi Torvinen.

Bommersvikin kurssit. Ruotsin Sos.-dem. Puolue järjesti puolueen-
diseissä sanomalehtimiehille kurssit Bommersvikissä syyskuun 19-23
päivinä. Puolue-toimikunta lähetti kursseille päätoimittajat E.
Stoppälän, O. Viitasalon, O. Hainin, J. Leinon ja toimittaja N. Teeri-
mäen suorittaen puolueen varoista matkakulut lehtiyhtiöiden maksaessa
päivärahat. Lisäksi oli kursseilla niille henkilökohtaisen kutsun
saaneena S. Sosialidemokraatin päätoimittaja E. Kilpi.

Tanskan veljespuolueen saavuttaessa vaalivoiton lähetti Ptk 24.3.
onnittelusähkösanoman.

Sveitsin veljespuolueen edustajakokoukselle 4-6.9 johon puolueemme
oli saanut kutsun, lähetti Ptk tervehdys sähkösanoman.

Sekalaisia asioita.

K. Harvalan muistomerkki. - Kokouksessaan 5.2. käsitteli Ptk
Pienviljelijäin Liiton esityksen muistomerkkin pystyttämisestä K.
Harjalan maudalle yhtyen esitykseen ja valiten puolestaan muisto-
merkkitoimikuntaan Väinö V. Salovaaran ja A. Aaltosen. Pienviljelijäin
Liitto on puolestaan valinnut toimikuntaan toiset kaksi jäsentä.

Forssan puoluekokouksen 40-vuotisjuhlan järjesti Forssan työväenyhdistys puoluetoimikunnan myötävaikutuksella elokuun 15. päivänä.

Tanssikieltoa koskeva asia. Tanssikieltoa koskeva asia on aiheuttanut keskustelua työväenjärjestöissä ja osittain myös puoluelehdissä. Edellisenä vuotena lähetti Ptk sisäasiainministeriölle kirjelmän esittäen harkittavaksi, eikö tanssikieltoa koskevaa määräystä voitaisi niin lieventää, että ohjelmallisissa illoissa sallittaisiin tunnin ajan tanssia. Viime marraskuulla oli asia Helsingin Sos.-dem. Keskusteluseuran kirjelmän perusteella viimeksi puoluetoimikunnassa käsiteltävänä. Siihen katsoen, että tanssin sallimista koskeva asia oli hiljakkoin ollut käsiteltävänä maaherrain kokouksessa sekä sisäasiainministeriössä ja saanut kielteisen ratkaisun, päätti Ptk ottaa asian myöhemmin sopivassa yhteydessä uudelleen käsiteltäväksi.

Poliittisten vankien oikeudet. Kokouksessaan 3.12. päätti Ptk kehoittaa sos.-dem. eduskuntaryhmää vastustamaan poliittisten vankien oikeuksien rajoittamista koskevan lain voimassaoloajan pidentämistä, jotta poliittisille vangeille kuuluneet oikeudet saataisiin palautetuiksi.

Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta. Yhtiön varsinaisessa yhtiökokouksessa toukokuun 24. p:nä valittiin erovuorossa olleet johtokunnan jäsenet A. Aaltonen ja K. Kukkonen uudelleen sekä K. Hervalan tilalle Aug. Valta ja varajäseniksi Matti Turkia uudelleen ja vakinaiseksi jäseneksi valitun A. Vallan tilalle Eero Kaukinen.

Puolueen arpajaiset. - Varojen hankkimiseksi puolueen harjoittamaa valistustyötä ja avustustoimintaa varten on Ptk ryhtynyt toimenpiteisiin suurarpajaisten järjestämiseksi. Arpajaist toimeenpannaan sisäasiainministeriön luvalla toukokuun 1 ja kesäkuun 30 päivien välisenä aikana. Puhtaasta voitosta jaetaan piireille 25 %.

Edustus Retkeilymajatoimikunnassa. - Suomen Retkeilymajajärjestö oli ryhtynyt toimenpiteisiin erikoisen retkeilymajatoimikunnan asettamiseksi, jossa olisivat edustettuina sellaiset keskusjärjestöt, joiden alaisilla järjestöillä on toimitalot. Ptk valitsi 9.4. mainittuun toimikuntaan puolestaan järjestösihteerin T. Aaltosen.

Valtion Tiedoitustuloslaitos. - Huhtikuun alussa nimitettiin Valtion Tiedoitustuloslaitoksen neuvottelevaksi virkamieheksi puoluesihteerin A. Aaltosen, ollen tehtävä sivutoimen luontoinen. Aaltosen tultua nimitetyksi sosiaaliministeriksi erosi hän Tiedoitustuloslaitoksesta.

Puolueen keskuselimet.

Puolueneuvosto kokoontui kertomusvuoden aikana kaksi kertaa. Ensimmäisen kerran helmikuun 14. p:nä ja oli siihen kutsuttu myös sosialidemokraattiset presidentin valitsijamiehet. Sääntömääräisten asiain lisäksi käsiteltiin yleispoliittista tilannetta, josta selostuksen esitti J.W. Keto ja presidentin vaalia koskevia kysymyksiä. Sisäpoliittisesta tilanteesta esitti alustuksen A. Aaltonen. Puoluetoimikunnan puheenjohtajan toimen tultua Harvalan kuoleman kautta avoimeksi valitsi Puolueneuvosto yksimielisesti Ptk:n puheenjohtajaksi Väinö V. Salovaaran. Sos.-dem. Pienviljelijäin Neuvottelukunnan jäseneksi valittiin edesmenneen Antti Meriläisen tilalle pienviljelijä Taavetti Valta Pielavedeltä. Lisäksi käsiteltiin Puolueneuvoston puoluekokouksen koolle kutsumista ja päätti siirtää sen toistaiseksi vastedes määrättävään aikaan. Poliittisesta tilanteesta antoi Puolueneuvosto julkilausuman.

Toinen kokous pidettiin marraskuun 7. päivänä. Selostuksen ulko- ja sisäpoliittisesta tilanteesta antoi Väinö Tanner. Keskustelun jälkeen päätti Puolueneuvosto antaa asiasta julkilausuman. Samassa kokouksessa päätti Puolueneuvosto Ptk:n esityksestä kutsua koolle puoluekokouksen kesäkuun 11 ja sitä seuraavina päivinä 1944 Helsinkiin.

Puoluetoimikunnan jäseniksi edesmenneen Kaarlo Harvalan ja jäsenyydestä vapautusta pyytäneen A. Kuusiston tilalle valittiin vakinaisiksi Oskari Reinikainen ja Eino Kilpi sekä varalle Emil Palonen ja Onni Hiltunen.

Oulun läänin vaalipiiristä puoluepuolekseen valitun vakinaisen jäsenen Kasti Kalkovaaran muutettua toiseen vaalipiiriin hyväksyi neuvosto 7.11. piirikokouksen esityksestä vakinaiseksi jäseneksi K.A. Peiramon Oulusta ja varalle Ville Ervastian Haukiputaalta.

Puoluetoimikunta. Puoluetoimikunnan varapuheenjohtajan Väinö V. Salovaaran tultua valituksi varsinaiseksi puheenjohtajaksi valitsi Ptk 10.3. yksimielisesti varapuheenjohtajakseen J.W. Kedon. Muista Ptk:ssa tapahtuneista muutoksista on jo edellä mainittu.

Vakiintuneen tavan mukaan on Ptkn kokouksiin kutsuttu myös kaikki varajäsenet. Kertomusvuoden aikana on Ptk kokoontunut 16 kertaa ja pöytäkirjaan merkitty 180 pykälää. Kokouksiin ovat jäsenet ja varajäsenet osallistuneet seuraavasti: A. Aaltonen 16, Väinö V. Salovaara 15, Väinö Tanner, J.W. Keto ja S. Manninen 14, M. Pekkala, Sylvi-Kyllikki Kilpi ja Oskari Reinikainen 12, Gunnar Andersson 10, Eino Kiäpi 8, Emil Palonen 2, A. Kuusisto ja Onni Hiltunen 1 kokoukseen. Pekkala on matkaesteitten vuoksi ollut poissa kahdesta kokouksesta. Järjestösihteeri Toivo Aaltonen on ollut läsnä 16 kokouksessa.

Puoluetoimiston henkilökunta.

Huhtikuun alusta siirtyivät puolueen järjestäjät Jukka Aaltonen ja Uno Salo vt. piirisihteereiksi. Järjestäjä Niilo Lehdon toimi päättynä kesäkuun lopussa. Vuoden lopulla valitsi Ptk puolueen luennoitsijaksi piirisihteeri E. Putkosen. Konekirjoittaja Soija Koivun erottua toimestaan helmikuussa valitsi Ptk hänen tilalleen neiti Valma Rannan. Puoluekokousvalmistelujen ym. tehtävien suorittamista palkkasi Ptk toimittaja Arvo Tuomisen puolueen palvelukseen joulukuun 1 päivästä lukien toistaiseksi.

Vuonna 1943 lähetetty kirjeitä.

Järjestötoiminta	5.498	kpl.
Kansainväl. kirjeenvaihto	8	"
Kunnallisasiat	10	"
Kustannustoiminta	8.406	"
Laina-asiat	50	"
Laki-asiat	3	"
Rekisteröimisasiat	68	"
Sekalaiset asiat	50	"
Työväentalojen omaisuus- ym. asiat	683	"
Vaaliasiat	102	"
Valistustyö	1.203	"
Yhteensä	16.081	kpl

Lisäksi on hoidettu erinäisissä virastoissa järjestöjen asioita laatimalla valituksia, anomuksia ym.

SOSIALIDEMOKRAATTINEN PIENVILJELIJÄIN

NEUVOTTELUKUNTA v.1943.

Yleiskatsaus.

Vuonna 1943, niinkuin aikaisempinakin sotavuosina maatalouspoliittiset, kuten muutkin talous- ja yleispoliittiset aloitteet ovat olleet enimmäisessä tapauksissa hallituksen aloitteita. Suuri osa niistäkin aloitteista, joilla eri kansalaispiirit ovat tahtoneet vaikuttaa yleisten asiain kulkuun, on ensi kädessä suunnattu hallitukseen, osittain julkisen sanan, osittain lähetystöjen ja kirjelmien kautta, kun taas eduskunta-aloitteiden tekeminen on ollut rajoitetumpaa kuin normaali vuosina. Tämä asiointi on osittain ollut leimaa antavaa myös Sos.-dem. Pienviljelijäin Neuvottelukunnan toiminnalle.

Neuvottelukunnan jäsenet

Kertomusvuoden aikana ovat neuvottelukuntaan kuuluneet:

Pekkala, Mauno,	pääjohtaja	Helsinki	puheenjohtaja
Jokinen, Emil	toiminnanjohtaja	"	varapuheenjohtaja
Eskola, Walfrid,	kansanedustaja	Jämsä	
Halonen, Toivo	"	Sääminki	
Koivulahti-Lehto Hilma	"	Virrat	
Lepisto, Matti	"	Toholampi	
Linna, Jalmari	"	Lohja	
Marttila, Otto	Kunnallisneuvos	Janakkala	
Mustasilta, Frans	kansanedustaja	Hämeenkyrö	
Pusa, Eino,	maanviljelijä	Viipurin mlk.	
Rantala, Viljo,	kansanedustaja	Punkalaidun	
Sainio, Ernesti	pienviljelijä	Nurmijärvi	
Valta, Taavetti	"	Pielavesi	
Welling, Yrjö	kansanedustaja	Kirvu	
Väisänen, Jalmari	"	Pielisjärvi	

Neuvottelukunnan sihteerinä on toiminut tämänkin vuoden ajan maatalousteknikko, toimittaja Helmer Lehti Helsingistä.

Työvaliokuntaan

ovat puheenjohtajien ja sihteerin lisäksi kuuluneet E. Pusa, Otto Marttila ja Jalmari Linna.

Neuvottelukunnan kokoukset.

Neuvottelukunta on kertomusvuotena pitänyt kaksi varsinaista kokousta, ensimmäisen helmikuun 9 ja toisen lokakuun 7. päivänä.

Ensimmäisessä kokouksessa helmikuun 9. pnä käsiteltiin aluksi työvaliokunnan eduskunnalle jätettäväksi puoltamat aloitteet, nimittäin

lehdeksien, havujen, ym. apurehujen keräilyoikeuden yleistämisestä;
aloite pientilojen koti eläinten laiduntamisoikeuden saamisesta sopi-
vissa tapauksissa valtion, yhtymien ym. metsämailla; ja aloite uuden
asutuslainsäädännön aikaansaamisen kiirehtimisestä, mikä viimeksimai-
nit tu päätettiin hoitaa sopivana ajankohtana hallitukselle eduskunnan
kautta jätettävän kyselyn muodossa.

Vielä päätti kokous puoltaa Jalmari Linnan laatimaa aloitetta 100.000 markan määrärahan ottamiseksi hedelmätaimistojen tarkastajan
palkkaamiseen ja samoin Linnan aloitetta 200.000 markan suuruisen
määrärahan myöntämiseksi poikkeusajan vaatimien puutarhaviiljelysneu-
vojien kouluttamista varten. Heikki Simosen aloitetta hevosille met-
säajoissa aiheutuneiden tapaturmien korvaamisesta työnantajain taholta.

Neuvottelukunta käsitteli myöskin E. Jokisen aloitteen perus-
teella kysymystä uudesta kalastuslainsäädännöstä.

Neuvottelukunta, jonka tiedossa oli, että uusi kalastuslakiesitys
on jo ollut valtioneuvostossa valmisteltavana ja että esitys voidaan
antaa eduskunnalle ehkä vielä talvella v. 1943, päätti kehoittaa
jäseniään lainsäädäntävaiheissa ja muissa sopivissa kohdissa myötä-
vaikuttamaan siihen, että uusi kalastuslainsäädäntä saataisiin sel-
laiseksi, että sen avulla voitaisiin tehokkaasti edistää kalavesien
hoitoa ja kalakannan lisääntymistä, sekä kaikissa suhteissa kehittää
kalataloutta kansan yhteisten etujen mukaisesti ja että kotitarve- ja
virkistyskalastusta silmälläpitäen yleistä kalastusoikeutta nykyi-
sestään laajennettaisiin siinä määrin kuin se kalatalouden ja varsi-
naisen ammattikalastuksen kehittämistä tuntuvasti vaikeuttamatta on
mahdollista. Tämä neuvottelukunnan kanta saatettiin julkisuuteen
puoluelehdistön välityksellä.

Neuvottelukunnan toinen kokous pidettiin Helsingissä, lokakuun 7.
päivänä. Tämänkin kokouksen keskeisimmäksi asiasarjaksi muodostui
kysymys eduskunta-aloitteiden jättämisestä. Ensimmäisenä käsiteltiin
kysymystä:

Maatalouskoneiston lisääminen pientiloilla.

Walfrid Eskola pohjusti kysymyksen koneellisen uudisraivauksen
toimeenpanemisesta asutus- ym. pientiloilla, esittäen mm. niitä
havaintoja, joita hän oli tehnyt koneraivauksesta kansanedustajille
Riihimäen seuduille järjestetyllä retkeilyllä. Asiassa käydyn laajan
keskustelun jälkeen neuvottelukunta päätti, että eduskunnalle jätetään
aloite 500.000 markan määrärahan ottamiseksi pellonraivauskoneiden
siirtokustannusten suorittamiseksi pientiloille. Samoin päätettiin
tämä aloite 6 miljoonan markan suuruisen määrärahan ottamisesta
valtion talousarvioon käytettäväksi koneiden hankinnan edistämiseen
pieniloilla, minkälaisen aloitteen tarpeeseen kokouksen avaja
Pekkala, oli jo avauspuheessaan viitannut. Määrärahasta tulisi 4
milj. markkaa käytettäväksi lainokna ja 2 milj. markkaa suoranaisine
avustuksina tarkoitukseen.

Neuvottelukunta kiinnitti uudestaan huomiota siihen, että pien-
tiloilta joudutaan kansanhuollon tarpeisiin luovuttamaan liian liian
rajusti ja uhraamaan siihen liian hyviä eläimiä. Kun neuvottelukunta

kuitenkin on asiassa suorittanut toimenpiteitä aivan äskettäin ja kun kokoomaan uutta aloitetta ei tällä kerralla ennätettäisi valmistaa kyllin perusteellisesti, päätettiin aloite jättää tekemättä.

Neuvottelukunta päätti puoltaa aloitteen tekemistä 1 milj. markan määrärahan myöntämiseksi AIV-rehutornien rakentamisen avustamiseksi pientiloilla. Aloitteen teko jätettiin kuitenkin riippuvaiseksi siitä, katsovatko Pekkala ja Jokinen yksityiskohtaisemmin asian edellytyksiin perehtyttyään aloitteenteon tarkoituksenmukaiseksi.

Kysymys maatalouskoulujen vähävaraisten oppilaiden opiskeluavustusten lisäämisestä oli tälläkin kertaa neuvottelukunnan käsiteltävänä. Neuvottelukunta päätti kehoittaa sos.-dem. edustajia valiokunnissa koetamaan saada nämä määrarahat ainakin jonkinverran nousemaan.

Uusi asutuslainsäädäntö.

Neuvottelukunta käsitteli kysymystä uudesta asutuslainsäädännestä Asutuslakikomitean mietinnön pohjalla, mitä mietintöä E. Jokinen selosti. Neuvottelukunta päätti mietinnön suhteen yhtyä niihin ajatuksiin, joita Pienviljelijäin Liitto oli asiassa valtioneuvostolle antamassaan lausunnossa esittänyt. Sen mukaisesti neuvottelukunta päätti korostaa, että tämänkin lainsäädännän yhteydessä on kiinnitettävä paljon huomiota lisämaan antamiseen liian pienille tiloille; että lain avulla olisi edistettävä myös mökkiläisten laiduntarpeen tyydyttämistä, varaamalla mm. maata yhteislaitumia varten, vaikka asianomainen ei olisikaan sodassa: että pakkolunastuksesta vapaiden tilojen alaraja olisi määrättävä 80 ha:ksi kokonaispinta-alan ja 30 ha:ksi pellon osalta; että hintojen suhteen olisi noudatettava pika-asutuksen yhteydessä säädettyjä hintoja ja että asuttamisen ja uudisraivauksen johdon suhteen olisi harkittava sellaista muutosta, että tämä kokoomaan keskitettäisiin maatalousmihisteriön asutusasiainosastoon

Työvaliokunnan kokoukset

Kertomusvuotena on työvaliokunta pitänyt kolme kokousta.

Ensimmäinen kokous pidettiin helmikuun 5. pnä ja oli siinä työvaliokunnan jäsenten lisäksi useita muita neuvottelukunnan jäseniä sekä eräitä neuvottelukuntaan kuulumattomiakin sos.-dem. ryhmän kansanedustajia. Kokous käsitteli alustavasti eduskunnalle jätettäväksi suunniteltuja aloitteita, kiinnittäen erikoista huomiota asutuslakia valmistelevan komitean työn jouduttamista keskeiseen asiaan.

Toinen kokous pidettiin helmikuun 23. pnä, käsitellen tämä kokous E. Pusan aloitetta 2.000 markan myöntämiseksi ensi keväänä kynnettävien nurmien laittamiseksi leipäviljalle, esittäen tässä yhteydessä sos.-dem. maatalousedustajille kehoituksen, että nämä valiokunnissa ja eduskunnassa tukisivat leipäviljan tuotannon edistämistä tarkoittavia tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä, mutta että heitä ei velvoiteta sitä tukemaan nyt esitettyssä muodossa.

Työvaliokunnan kolmas kokous pidettiin heinäkuun 1. pnä, ollen siinä esillä kysymys maataloustuotteiden uusista hinnoista, joita koskeva hallituksen esitys oli juuri annettu eduskunnalle. Työvaliokunta, jonka kokouksessa oli saapuvilla muitakin sos.-dem. ryhmän pienviljelijäedustajia, joille myönnettiin oikeus osallistua asian ratkaisuun, asetti sille kannalle, että maataloustuotteiden hintoja olisi sallittava korottaa sillä määrällä, minkä hallitus esitti, asettumatta valiokunnassa vastustamaan hallituksen esitystä. Kokouksen puheenjohtaja Jokinen ja sihteeri Lehti ilmoittivat päätöksen johdosta eriävän mielipiteensä, asettuen Turussa muutamaa päivää aikaisemmin pidetyn sos.-dem. pienviljelijäin neuvottelukokouksen hyväksymien pöytäkirjojen kannalle, jotka pöytäkirjat tarkoittivat rajoittumista sellaisiin hintojen korotusmääriin, joita hallituksen sos.-dem. jäsenet olivat valtioneuvostossa edustaneet.

Neuvottelukunnan taloudelliset asiat

on kertomusvuotensa hoidettu entiseen tapaan puolue toimiston taholta.

Helsingissä tammikuun 29. pnä 1944.

SOS.-DEM. PIENVILJELIJÄIN NEUVOTTELUKUNTA

Mauno Pekkala,
puheenjohtaja

Helmer Lehti
sihteeri.

Palautettava takaisin.

Sos.-dem. Puolueen tilinpäätös 31/12 1943.

T u l o s t a s e

T u l o t:

Puoluejäsenmaksujen tili	201 458:25
Lisämaksun tili	23.677:-
Työväen Kalenterin tili	343.587:05
Kevättervehdyksen tili	31.035:65
Vappumerkin tili	54.765:-
Kustannustoiminnan tili	13.389:90
Välitystili	41.481:10
Kiinteistönhoitotili	113.817:22
Korko- ja osinkotili	108.944:35
Tietotoimiston tili	26.614:25
Poistettujen saatavien tili	23.188:55
	<u>981.958:32</u>
Tilivuoden tappio	<u>72.205:98</u>
	1.054.164:30
	=====

M e n o t :

Palkkatili	382.370:-
Kulunkitili	46.591:30
Käyttövarojen tili	51.055:70
Valistus- ja matkak. tili	240.911:25
Ulkomaisten asiain tili	63.272:95
Järjestötyön tili	3.377:70
Puolueneuvoston tili	27.822:-
Avustusten tili	103.000:-
Työväen Arkiston tili	32.500:-
Pienvilj.Neuvottelukunnan tili	1.651:-
Kansaneläkelaitoksen tili	4.396:-
Työväentalojen tukemisrah.tili	2.465:50
Poistojen tili	<u>94.750:90</u>
	1.054.164:30
	=====

O m a i s u u s t a s e .

V a r a t :

Kassatili	345.938:13
Pankkitili	3.376.029:60
Henkilötili	137.977:10
Tietotoimiston tili	8.040:60
Kustannustoiminnan tili	20.000:-
Välitystili	100:-
Osakkeiden tili	50.000:-
Kalustotili	100:-
Kiinteimistön tili	1.225.000:-
Vier. velkakirjojen tili	12.000:-
Puolueen toiminnan tukemisrah.tili	35.000:-
Luov. alueiden yhdistysten tili	1.435.975:54
Arpajaisten tili	738:-
	6.646.898:97
	=====

V e l a t :

Henkilötili	131.790:54
Tietotoimiston tili	2.961:20
Järjestötyön tili	2.802:-
Mimmi Lähteenojan rahasto	52.037:20
Keskinäinen Henkiv.yhtiö Suomi	779.483:98
Helsingin Työväen Säästöpankki	400.000:-
Asiamiesten tili	11.834:55
Toimint.lopett.yhdistysten tili	35.842:-
Valistus- ja vaalirahaston tili	400.000:-
Kiinteimistön uudist.rahastontili	200.000:-
Puolueen toiminnan tukemisrah. tili	812.683:25
Työväentaloja Karjalaan rahasto	593.793:40
Luovutettujen alueiden yhdist.tili	2.395.615:83
	5.818.893:95
Pääomatili	828.005:02
	6.646.898:97
	=====

T i l i n t a r k a s t u s l a u s u n t o .

Valittuina tarkastamaan Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen r.y. tilejä ja hallintoa vuodelta 1943 olemme tehtävän suorittaneet ja annamme sen johdosta seuraavan lausunnon:

Tilinavaus tilikauden alussa oli oikea.

Kirjanpito on järjestetty tarkoituksenmukaisesti sekä huolella hoidettu ja perustuivat tulojen ja menojen kirjaukset hyväksyttäviin tilitodisteisiin.

Käteiset rahavarat, jotka laskimme tarkastuksen aikana, vastasivat rahatilin eroitusta. Samoin havaitsimme pankkitilien saldot tarkastustilaisuudessa kirjanpitoa vastaaviksi.

Kiinteistö, arvopaperit, obligatiot ja osakkeet sekä varastot vastasivat niille tilinpäätökseen merkittyjä arvoja ja ovat riittävästi palovakuutetut.

Tilinpäätös on oikein laadittu.

Kun tarkastuksessa emme ole havainneet mitään aihetta huomautuksiin ja kun muutoinkin olemme saaneet sen käsityksen, että asioita on hoidettu huolellisesti, ehdotamme, että tilinpäätös vahvistetaan ja että asianomaisille tilivelvollisille myönnetään vastuuvapaus vuodelta 1943.

Helsingissä maaliskuun 16. p:nä 1944.

Matti Turkia

A. Sirjola

Tapani Uski

Lite n: 5.

Palautettava takaisin.

SOS.-DEM. PUOLUEEN TULO- ja MENOARVIO

vuodelle 1944.

T u l o j a :

Puoluejäsenmaksuja	200.000:-
Lisämaksuja	20.000:-
Kiinteimistöistä	75.000:-
Kalenterijulkaisuista	250.000:-
Kevättervehdyksestä ja Vappu- merkistä	60.000:-
Korkoja ja osinkoja	100.000:-
Sekalaisia tuloja	75.000:-
Puoluekokousmaksuja	200.000:-
	<u>980.000:-</u>
Arpajaisten voitosta	539.000:-
	<u>1.519.000:-</u>
	=====

M e n o j a :

Palkkoja	500.000:-
Yleiskuluja	75.000:-
Valistus- ja matkakustannuksia	300.000:-
Ulkomaisia kuluja	75.000:-
Puolueneuvoston kokouskuluja	30.000:-
Talousohjelmakomitean ja Pien- viljelijäin Neuvottelukunnan men.	20.000:-
Työväen Arkistolle	40.000:-
Järjestötyön tappio	10.000:-
Avustuksia	119.000:-
Käyttövaroja	75.000:-
Sekalaisia kuluja	25.000:-
Puoluekokouskustannuksia	250.000:-
	<u>1.519.000:-</u>
	=====

Lite n:o 6.

Palautettava takaisin.

TSTn TULO- JA MENOARVIO v. 1944.

T u l o j a :

Lehdiltä	366.000:-
Avustuksia eri järjestöiltä	36.000:-
	<u>402.000:-</u>
	=====

M e n o j a :

Palkat	220.000:-
Avustajat	80.000:-
Kuvitus	12.000:-
Sekalainen aineisto ja välineet	25.000:-
Postitus	15.000:-
Sekalaisia kuluja (vuokra, siivous, valo, puhelin ym.)	50.000:-
	<u>402.000:-</u>
	=====

Lehtien kuukausisuoritukset:

	<u>v. 1944.</u>	<u>v. 1943</u>	<u>v. 1942</u>
Eteenpäin	1.600:-	1.500:-	1.400:-
Hämeen Kansa	1.600:-	1.500:-	1.400:-
Kansan Lehti	4.800:-	4.600:-	4.400:-
Kansan Työ	2.100:-	2.000:-	1.400:-
Kansan Voima	1.500:-	1.400:-	1.300:-
Pohjanmaan Kansa	1.500:-	1.400:-	1.300:-
Pohjolan Työ	2.100:-	2.000:-	1.600:-
Savon Työmies	1.500:-	1.400:-	1.300:-
Sosialisti	2.600:-	2.500:-	2.300:-
S. Sosialidemokraatti	5.400:-	5.200:-	5.000:-
Uusi Aika	1.700:-	1.600:-	1.500:-
Työn Voima	2.600:-	2.500:-	2.200:-
Vapaus	1.500:-	1.400:-	1.300:-
	<u>30.500:-</u>	<u>29.000:-</u>	<u>26.400:-</u>
	=====	=====	=====

T A N N E R:

SOS.-DEM. PUOLUENEUVOSTON KOKOUS 11.4. 1944.

Poliittinen tilanne ja siihen liittyvät asiat.

Hyvät puoluetoverit! Minun tehtäväkseni on taas kerran annettu selostaa poliittista tilannetta puoluepuoleiston kokouksessa. Varsinkin tällä kertaa on tämä tehtävä vaativa ja arkaluontoinen, mutta koetan sitä selvittää mahdollisimman tasapuolisesti ja antaa oikeita tietoja.

Niiden viiden kuukauden aikana, jotka ovat kuluneet puoluepuoleiston edellisestä kokouksesta, ovat tapahtumat maailman suurilla näyttämöillä vyöryneet eteenpäin yhä kiihtyvällä nopeudella. Sotarintamalla on käyty taisteluja ja varsinkin itärintamalla ovat näköalat muuttuneet melkein päivästä toiseen. Lännessä sensijaan ei toistaiseksi ole paljonkaan tapahtunut. Siellä suunnitellaan toisen rintaman avaamista, josta kukaan ei tiedä, milloin siihen voidaan ryhtyä. Neuvostoliitolla on itäisellä rintamalla ollut kaiken aikaa aloite käsissään ja se on työntänyt vastustajansa voimat satoja kilometrejä länteenpäin. Näistä sotilaallisista menetyksistä johtuen on Neuvostoliiton poliittinenkin merkitys huomattavasti kasvanut. Sen ääni on nyt voimakas valtojen konsertissa ja se käyttää asemaansa hyväkseen, voi sanoa suorastaan häikäilemättömällä tavalla. Nämä tapahtumat ovat kuitenkin kaikille siksi tunnettuja, että on tarpeetonta niissä tässä yhteydessä kauan viipyä. Sensijaan on syytä siirtyä siihen asiaan ja kysymykseen, joka meitä tällä kertaa lähinnä askarruttaa. Tarkoitan omaa poliittista asemaamme ja ennen kaikkea niitä keskusteluja sodasta irtautumisesta, joita viime kuukausien aikana on käyty. Haluan kuitenkin heti etukäteen ilmoittaa, että niistä tuskin on paljonkaan uutta mainittavana. Varsinkin väitteet ja vastaväitteet suuntaan tai toiseen ovat niin moneen kertaan pohditut sekä paikallisjärjestöissä että piiri-järjestöissä ja myöskin eduskuntaryhmässä, että uusia näkökohtia on vaikea esittää.

Jo edellisessä puoluepuoleiston kokouksessa antamassani selostuksessa mainitsin, että kysymys Suomen erikoisrauhasta oli ollut keskustelun alaisena ja että siitä jo silloin oli muodostunut jonkinlainen vedenjaka- ja maassamme ja erikoisesti omassa puolueessamme. Sen jälkeen ovat tapahtumat tässäkin asiassa vyöryneet eteenpäin. Aikaisemmista teoreettisista rauhan keskusteluista on muodostunut konkreettinen päivänselitys, jossa on mahdollisuus ottaa kanta kysymyksen yksityiskohtiin nähden. Se on siten muodostunut meillä tärkeimmäksi tämän hetken asiaksi.

On syytä mainita, että sen jälkeen kun meillä puoluepuoleiston kokouksissa jo v. 1942 ja viimeksi v. 1943 oli määritelty puolueen asenne käytävään sotaan ja todettu meidän sotamme olevan erillisen sodan, jossa emme ole sitoutuneet minkään suurvallan puolesta taistelemaan ja samalla todettu, että meillä on oikeus irtautua sodasta silloin kun edellytykset tähän ovat olemassa, on asiassa silloin tällöin erinäisissä yhteyksissä koetettu ottaa yhteys vastapuoleen ja tunnustella, minkälaisia mahdollisuuksia rauhan aikaansaamiseksi olisi ollut olemassa. Tällöinen tunnus-

telu suoritettiin pariinkin otteeseen viime vuoden aikana, ^{nimellä} ja myöskin syksyllä, mutta ne pysähtyivät sen kannan edessä, jonka Neuvostoliitto oli ottanut rauhaan nähden. Jo silloin ilmoitettiin selvästi, että pääehtona oli Moskovan rauhan voimaansaattaminen ja ennenkaikkea siinä sovittu rajan uudelleen palauttaminen.

Varsinaisesti lähti nykyinen keskustelun vaihe liikkeelle viime marraskuun loppupuolella, jokseenkin välittömästi sen jälkeen, kun puolue-neuvosto oli ollut koolla. Aloitteen otti sillä kertaa Neuvostoliitto. Sen Tukholmassa olevan edustajan välityksellä esitettiin Suomen hallitukselle tiedustelu, mitä Suomi odottaa tehtävästä rauhasta, ja pyydettiin siinä suhteessa Suomen esityksiä. Tästä tiedustelusta asia on sittemmin kehittynyt sille asteelle, jossa se nykyään on. Koko ajan on asiaa pidetty vireillä yhteyttä katkaisematta. Tämä yhteydenpito on tapahtunut siten, että Ruotsin ulkoasiainministeriö, sen korkeimmat virkamiehet, pääasiassa ulkoministeri itse, ovat toimineet välittäjinä. Aluksi oli yhteydenpito verrattain hidasta. Mielipiteitä vaihdettiin silloin tällöin ja asia ei ottanut edistystä. Kiirettä sille antoivat sittemmin sotarintamalla sattuneet tapahtumat ja varsinkin se, että Pietarin rintamalla tapahtui suuria muutoksia. Näyttihän yhteen aikaan se vaara olevan uhkaamassa, että Baltianmaatkin nopeassa tahdissa joutuvat Neuvostoliiton käsiin.

Saadaksemme asiassa paremman ja selvemmän pohjan lähetettiin täältä valtioneuvos Paasikivi Tukholmaan asettumaan välittömään yhteyteen Neuvostoliiton edustajan kanssa sen jälkeen, kun tästä yhteydenotosta oli etukäteen sovittu. Tämä matka antoi tuloksen, joka on kaikille tunnettu. Paasikivi toi tullessaan Neuvostoliiton esittämät ehdot, jotka hän oli saanut haltuunsa helmikuun 21. päivänä. Nämä ehdot ovat olleet julkaistuina siinä muodossa kuin ne Neuvostoliiton taholta silloin esitettiin, enkä rupea niitä tässä toistamaan. Asia oli senlaatuinen, että siitä oli välttämätöntä hankkia tietoon eduskunnan kanta. Tässä tarkoituksessa annettiin eduskunnan istunnossa 29 päivänä helmikuuta hallituksen tiedonanto, jossa selostettiin sotatapahtumain kulku sekä poliittinen asemamme ja annettiin tiedoksi saamamme ehdot.

Käsittely eduskunnassa suoritettiin sen jälkuun, kun kukin ryhmä oli asiaa omassa keskuudessaan harkinnut. Hallituksen tiedonanto päättyi lausuntoon, joka ilmaisi hallituksen kannan. Siinä mainittiin seuraavaan tapaan: "Kuten näkyy, sisältyy ehtoihin erinäisiä kohtia, joihin suostuminen etukäteen olisi vaarallista. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että jatketaan pyrkimyksiä rauhan saamiseksi Suomelle mahdollisimman edullisilla ehdoilla. Hallitus ei siis tässä vaiheessa halua hylätä vaihtoehtoa, joka tähtää sopimukseen pääsemiseen ja odottaa, että eduskunta hyväksyy tämän kannanotton." Tämä hallituksen ehdotus ei tullut yksimielisesti hyväksytyksi. Suomalaiset porvarilliset puolueet olivat sopineet perustelusta päiväjärjestykseen siirtymismuodosta, joka kuului seuraavalla tavalla: "Kuultuaan hallituksen tiedonannon eduskunta lausuu käsityksensä, että tiedonannossa mainitut ehdot ovat olennaisissa kohdissa mahdottomat hyväksyä. Jos sodasta irtautumiseen itsemääräämisoikeutemme, vapautemme ja turvallisuutemme takaavilla ehdoilla ilmaantuu mahdollisuus, jatkane hallitus niitä ja ilmoittaa niistä eduskunnalle. Tämän lausuen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen."

Näinollen oli olemassa kaksi ehdotusta eduskunnan ryhtyessä päätöstä tekemään: toinen yksinkertaiseen päiväjärjestykseen siirtymismuoto, joka tarkoitti sitä, että hallituksen kannanotto semmoisenaan hyväksyttiin toinen perusteltu päiväjärjestykseen siirtymismuoto. Äänestyksessä sai hallituksen kanta 105 ääntä ja vastaehdotus 80 ääntä. Itseasiassa on myöhemmin myöskin vastaansanojain taholta myönnetty, että heidän pontensa oli tarpeeton. Asiallista eroahan ei kummallakaan kannanotolla ollut. Molempien mukaisesti lausuttiin tarjotuista ehdoista, että ne olivat sellaisinaan meille sopimattomat. Mutta molemmissa lausuttiin lisäksi, että keskusteluja olisi jatkettava ja koetettava saada paremmat ehdot. Hallitus oli siis täten saanut valtuudet jatkaa asiassa tunnusteluja esittämällään pohjalla.

Suurin vaikeus meille tehdyssä ensimmäisessä tarjouksessa oli siinä, että tajous jakaantui kahteen osaan, joista ensimmäiseen osaan sisältyvät kolme ehtoa oli etukäteen hyväksyttävä ja vain toiseen osaan sisältymistä kolmesta ehdosta tarjottiin mahdollisuus myöhemmin keskustella. Tällöistä etukäteen hyväksymistä ei täällä pidetty mahdollisena.

Asia kehittyi eteenpäin siten, että meidän vastauksemme Neuvostoliiton Tukholmassa olevalla edustajalle annettiin maaliskuun 8. päivänä Vastauksessa ilmoitettiin, samalla kun vakuutettiin vakavasti pyrittävän rauhallisten suhteiden pikaiseen palauttamiseen, että esitetyissä ehdoissa oli paljon monimutkaisia kysymyksiä, jotka vaatisivat tarkempaa harkintaa. Suomen hallitus sen vuoksi ehdotti neuvottelujen aloittamista, joiden yhteydessä se saisi tilaisuuden esittää käsityksensä kysymyksistä, jotka koskevat Neuvostoliiton esittämiä välirauhan ehtoja. - Suomen taholta annetulla vastauksella ei siten tahdottu katkaista yhteyttä, vaan tarjouduttiin keskustelemaan asiasta.

Moskovan vastuas tuli hyvin nopeasti. Se tuli jo kahden päivän perästä eli 10. päivänä maaliskuuta. Se oli meille aivan negatiivinen, ei vienyt asiaa ensinkään eteenpäin. Tässä vastauksessa sanottiin, että Suomen hallituksen vastaus oli täysin epätyydyttävä sekä neuvostohallituksen kuudessa kohdassa määrittelemät ehdot välirauhaksi Suomen kanssa, jotka helmikuun 19 päivänä jätettiin herra Paasikivelle, olivat vähimmäis- ja perusehdot, ja että ainoastaan sen jälkeen, kun Suomen hallitus on hyväksynyt nämä ehdot, ovat neuvostolais-suomalaiset neuvottelut vihollisuuksien lakkaamisesta ja rauhan aikaansaamisesta mahdolliset. Siinä tapauksessa, että Suomen taholla hyväksytään nämä ehdot ja että Suomen hallitus periaatteessa suostuu ksaksalaisten joukkojen internoimiseen, on neuvostohallitus valmis harkitsemaan tätä viimeksimainittua kysymystä Moskovassa. Samalla ilmoitettiin, että odotettiin meidän vastaustamme maaliskuun 18 päivään. Ellei sitä ole tullut, katsotaan Suomen hallituksen hylänneen tarjouksen. - Tämä vastaus oli siis tavallaan ultimatum luontoinen.

Asia ei siis tällä ensimmäisellä kierroksella ollut astunut lainkaan eteenpäin. Lisäksi oli saatu ultimatum luontoinen vaatimus, joka oli määrääjassa ratkaistava. Kysymys tuotiin tämän jälkeen uudelleen eduskuntaan, antamalla maaliskuun 14. päivänä tilannekatsaus, jossa asian uusi vaihe selostettiin. Saman päivän iltana pitivät ryhmät neuvottelujaan

ja lienee syytä mainita, että sos.-dem. ryhmä käytti tähän asiaan runsaasti aikaa. Illalla puoli yhdeksästä puoli kahteen yöllä istuttiin täällä ja käsiteltiin asiaa. Ryhmä ei ollut yksimielinen. Siitä huolimatta, että edelleen oli voimassa vaatimus, että kolme ensimmäistä kohtaa oli umpinakissa hyväksyttävä, tietämättä mitä ehtojen saakse kätkeytyy, oli ryhmässä kuitenkin 22 jäsentä, jotka olivat valmiit suosittelemaan ehtojen hyväksymistä tässäkin muodossa. Ryhmän enemmistö, 46 jäsentä, oli kuitenkin torjuvalla kannalla ja se tuli siten ryhmän päätökseksi. Ryhmä velvoitti vähemmistöön jääneet tyytymään enemmistön päätöksiin yleisten puolueperiaatteittemme mukaisesti. Siitä johtui, että kun asia joutui seuraavana päivänä eduskuntakäsittelyyn, ei meidän taholtamme esitetty mitään eroavaa päätöslauselmaehdotusta. Asian saatua tällöisen käänteeseen, ei sitä esitetty miltään muultakaan taholta. Näin ollen eduskunta yksimielisesti siirtyi yksinkertaiseen päiväjärjestykseen. Tämä merkitsi kuitenkin vain teknillistä yksimielisyyttä. Eduskunnassa oli jonkin verran yli 30, korkeintaan 40 jäsentä, jotka olisivat olleet valmiit hyväksymään Moskovon esittämät vaatimukset.

Saatuaan tällöiset valtuudet eduskunnalta Suomen hallitus jätti ennen määräaikaa, eli 17. päivänä maaliskuuta, uuden vastineensa Neuvostoliiton hallitukselle. Tässä vastineessa mainittiin, että Suomen hallitus on, kuten se aikaisemminkin on ilmoittanut, valmis esittämään käsityksensä erinäisistä kysymyksistä, joka koskee neuvostohallituksen esittämiä välirauhan ehtoja. Se on tällöin myös halukas saamaan selvyyttä ehtojen eri kohtien muodollisesta tulkinnasta ja asiallisesta sisällöistä. Suomen hallitus valittaa, että neuvostohallitus ei ole katsonut voivansa valmistaa sille tilaisuutta näkökohtiensa esittämiseen näissä eri kysymyksissä ja että neuvottelut on selitetty olevan mahdolliset vasta sen jälkeen kun Suomen hallitus on hyväksynyt neuvostohallituksen asettamat ehdot. Suomen hallitus, joka edelleenkin vakavasti pyrkii rauhanomaisten suhteiden palauttamiseen ja toivoo neuvottelujen aloittamista, ei kuitenkaan etukäteen voi selittää hyväksyvänsä kansakunnan olemassaoloon vaikuttavia ehtoja saamatta varmuutta niiden tulkinnasta. Näinollen oli meidän taholtamme selitetty, ettei edes ultimatumien edessä perädyttä aikaisemmasta kannasta, vaan ilmoitettiin oltavan edelleen halukkaita jatkamaan keskusteluja.

Tähän meidän antamaamme vastaukseen odotettiin jännityksellä neuvostohallituksen asennoitumista ja se tulikin hyvin nopeasti. Siinä lausuttiin, että kun Suomen hallitus oli täten antanut kielteisen vastauksen Neuvostoliiton tiedoitukseen, oli se siten ottanut kantaakseen kaiken vastuun seuraamuksista. Meidän taholtamme päästettiin silloin ensi kerran julkisuuteen tieto siitä, mitä oli tapahtunut. Siihen saakka oli asiaa käsitelty vain suppeissa piireissä korkeintaan eduskunnan kanssa, mutta tällöin annettiin keskustelujen kulusta tiedonanto, joka julkaistiin 21 päivänä maaliskuuta. Sitä seurasi seuraavana päivänä Neuvostoliiton tiedonanto. Siten maailma sai tietää, millä tavalla neuvottelujen oli käyty ja että kummallakin taholla oli esitetty torjuva kanta toisen ehdotuksiin nähden. Kaikilla oli silloin se käsitys, että asia oli loppuun käsitelty.

Itse asiassa oli jo kuitenkin sillävälillä tapahtunut jotain. Vaikka julkisuudessa täten molemmilla tahoilla tavallaan lyötiin ovet kiinni, oli meidän viimeksimainittuun sähköeseemme tullut jo seuraavana päivänä Moskovasta tieto, jossa mainittiin, että Suomen edustajat ovat tervetulleet Moskovaan. Huolimatta esitetystä ultimatumista Neuvostoliitto siis tässä kohden peräytyi ja tarjoutui vastaanottamaan Suomen edustajat.

Tätä tilaisuutta myös käytettiin hyväksi. Ennenkaikkea tämä oli meille tärkeätä sen vuoksi, että varsinkin niihin aikoihin, jolloin asia oli viimeksi eduskunnan käsiteltävänä, monelta taholta meille levitettiin tietoa, että julkisuudessa esitetyt ehdot olivat vain muodollisesti esitetyt ja että huomattavia lievennyksiä ehtoihin oli mahdollista aikaansaada. Tällaisia tietoja levitti Neuvostoliiton Tukholmassa oleva lähetystö sekä rouva Kollontay että hänen lähetystöneuvoksensa Semjonof ja niitä antoi myös Ruotsin ulkoasiainministeriö. Vieläpä tänne matkusti tukholmalainen puoluetoverimme Rickard Lindström käytyään äskennämainitun herra Semjonofin kanssa asiasta neuvotteluja. Hänen tiedoituksensa oli hyvin lupaava. Hänellä oli valtuus ilmoittaa, että Neuvostoliitto on hyvin halukas aikaansaamaan rauhan Suomen kanssa. Sillä ei ole tällä haavalla täällä pohjoisessa mitään suurempia etuja valvottavana, koska sen mielenkiinto kohdistuu pääasiassa etelään, lähinnä Balkanille. Suomen kanssa tehtävässä rauhassa oli tämän vuoksi mahdollisuus saada monia helpotuksia. Ennenkaikkea olisi Hanko jäävä Suomelle. Edelleen oli Suomelle jäävä Viipuri ja Saimaankanava samoinkuin Enso ja Värtsilä. Mitenkä Laatokan pohjoisrannan ja Sortavalan tulisi käymään, siitä ei ollut varmuutta, mutta siitäkin voitaisiin keskustella. Sensijaan oli jo siinä vaiheessa ilmoitettu, että Neuvostoliitto haluaa itselleen Petsamon.

Tällaisia mahdollisuuksia lievennysten saamiseen meille siis vilautettiin ja niihin kiinnitettiin maassamme mitä suurinta huomiota. Varsinkin niiden piirien taholta, jotka aktiivisimmin ovat ajaneet rauhan kysymystä, moitittiin hallitusta siitä, ettei se ollut kiinnittänyt vakavampaa huomiota näihin tietoihin, vaan oli, niinkuin sanottiin, lyönyt oven kiinni. Näistä syistä oli tärkeätä itse pääpaikalta saada selvyys, mikä on totuus asiassa.

Moskovaan lähetettiin maaliskuun 25 päivänä kaksi valtuutettua. Toisena oli edelleen Paasikivi, toisena Carl Enckell, eräs meidän aikaisempi ulkoministerimme, joka oli aikoinaan ollut ministerivaltiosihteerinä Pietarissa. Nämä kävivät Moskovassa neuvotteluja kahden päivän aikana käyttäen niihin yhteensä lähes seitsemän tuntia. Vastapuolta edustivat Molotov ja apulaisulkoministeri Dakanosof. Meidän valtuutettujemme kertoman mukaan keskustelut olivat hyvin ikäviä. Vastapuoli oli koko ajan hyökkäävällä kannalla, esiintyi ylimielisesti, ei ollut missään kohdassa taipuvainen luopumaan kannastaan, vaan syytteli Suomea, että se on kolme kertaa neljännesvuosisadan aikana aloittanut sodan Neuvostoliittoa vastaan. Tätä vastaan huomautettiin, että käynnitettiin sota Suomessa ja Itä-Karjalassa eivät olleet sotaa, ja että vuosina 1939 ja 1941 Neuvostoliitto itse oli aloittanut sodan Suomea vastaan. Ennen Moskovasta lähtöön valtuutettumme saivat vastaanottaa Neuvostoliiton

lopulliset ehdot, jotka annettiin kirjallisessa muodossa. Jotta ei näitä tarvitsisi täällä lukea, on ne täällä monistettuina jaettu neuvoston jäsenille ja niihin on näinollen voitu yksityiskohtaisesti tutustua.

Jos näitä ehtoja lähtee arvioimaan, niin on ensimmäiseen ehtoon nähden, joka koskee Saksan Suomessa olevia sotavoimia, huomattava, että siinä nyt lopullisen muodon mukaan vaaditaan Suomea joko internoimaan nämä joukot tai karkoittamaan ne Suomen alueelta, vieläpä niin lyhyen ajan kuluessa kuin huhtikuun loppuun mennessä. Tämä on kaiken aikaa, kun Neuvostoliiton välirauhan ehdoista on keskusteltu, ollut eräs vaikeimpia kysymyksiä. Jokainen hyvin ymmärtää, minkä vuoksi se on vaikea. Meillä ei ole fyysillisiä mahdollisuuksia internoida saksalaisia sotavoimia, ts. riisua ne aseista ja panna keskitysleiriin. Meillä ei ole myöskään mahdollisuutta karkoittaa niitä Suomen alueelta muuten kuin sodankäynnillä. Meidän kantamme on ollut se, että nämä joukot kyllä olisi saatava pois Suomesta, jos Suomesta pyritään saamaan puolueeton maa. Mutta sen olisi tapahduttava keskustelujen avulla saksalaisten kanssa, jolloin ne vapaaehtoisesti siirtyisivät pois. Tämmöiseen ajatukseen nähden Molotov kuitenkin oli asettunut jyrkästi torjuvalle kannalle huomauttaen, etteivät he siihen voi tyytyä, että ensin tehdään sopimus Neuvostoliiton kanssa ja sitten Saksan kanssa. Joukot olisi välttämättömästi joko internoitava tai karkoitettava. Se merkitsee sitä, että täten avautuisi Neuvostoliiton omille joukoille tilaisuus tulla Suomen alueelle.

Toinen kohta vaatii Moskovan rauhansopimuksen voimaansaattamista ja omien joukkojemme vetämistä vuoden 1940 rajalle, samoin huhtikuun kuluessa. Tämä on kysymys, joka tulisi aiheuttamaan pysyväisimmän vaurion Suomelle. Kaikkien muiden ehtojen vaikutus on tilapäistä. Jos ne kerran saadaan jollakin tavalla järjestykseen, niin ne ovat poistuneet. Mutta koko Kannaksen ja muiden Moskovan rauhassa luovutettujen alueiden uudelleen poislouvuttaminen merkitsisi pysyväistä Suomen vahingoittamista. On otettava huomioon, että tämän alueen väestö joutuisi huomattavasti kärsimään asiasta. Sen olisi pakko joko uudestaan siirtyä pois tältä alueelta tai jäädä sinne neuvostokansalaisten asemaan. - Vaatimus omien joukkojen vetämisestä uudelle rajalle huhtikuun aikana on myöskin mahdoton vaatimus. Ei kokonaista armeijaa voi siinä ajassa kuljettaa.

Kolmannen kohdan, joka koskee vankeja, sivuutan vähällä. Siinä on loukkaavaa se, että vankienvaihto ei olisi molemminpuolinen. Meidän tulisi luovuttaa neuvostolaisvangit omien poikien jäädessä lopullisen rauhan tekoon saakka Neuvostoliiton alueelle.

Neljäs kohta koskee demobilisatiota. Se asettaa vaatimuksen, että armeijamme olisi viimeistään heinäkuun loppuun mennessä saatettava rauhanaikaiselle kannalle. Tämä merkitsee sitä, että siihen saisi sen jälkeen kuulua korkeintaan kaksi vuosiluokkaa, noin 50-60.000 miestä. Sen jälkeen ei meillä olisi voimia asettaa käytettäväksi, jos jotain sattuisi tapahtumaan. On vaikea käsittää, kuinka demobilisoidulla armeijalla samanaikaisesti vielä pystyttäisiin hoitamaan saksalaisten joukkojen internointi tai karkoittaminen.

Viides kohta tuli suurena yllätyksenä. Tosin alkuperäisissäkin ehdoissa oli mainittu vahingonkorvauksesta, mutta täällä kuviteltiin sen

olevan muodollista laatua. Sen sijaan paiskattiin meille vaatimus 600 milj. Amerikan dollarin suorittamisesta viiden vuoden kuluessa. Suomen rahassa tämä tekisi vuosittain 6 miljardis markkaa. Tämä on kohta, johon suostuminen merkitsisi täydellistä tuhoa taloudellemme. Jonkinlaisen käsityksen asian merkityksestä antaa se paperi, joka myöskin on jokaisen edessä. Se on professori Suvirannan lyhyt selostus siitä, mitä nämä summat todella merkitsevät. Tavallisella kansalaisella on vaikea saada asiasta kuvaa itselleen. Tuosta paperista näkyy, että vaatimus on meidän oloissamme aivan mahdoton toteuttaa. (Bryggari: Yksipuolinen lausunto). Ehkä saamme Bryggarilta paremman! - Meitä vaadittaisiin edessä olevana raskaana aikana joka vuosi lyhentämään velkaamme 6 miljardilla markalla. Suvirannan laskelman mukaan saisisimme tätä varten panna 800.000 miestä tekemään työtä. Siihen menisi lisäksi koko meidän vientimme, Jos koko vienti menee Neuvostoliitolle ilman maksua, niin emme voi viedä muualle mitään ja silloin emme pysty myöskään mitään tuomaan. (Keto: Laina) Kedon ilmoitus, että Tukholman kaupunki voi meille sellaisen lainan antaa on kokonaan narripeliä. - Tähän on tehty se vastahuomautus, että sotakin maksaa ja ehkä enemmän. Se riippuu tietysti siitä, kuinka kauan sota kestää, mutta jokainen kansantaloutta tutkinut tietää, mitä merkitsee, kestääkö raha omassa maassa vai olemmeko velkaa ulkomaille. Sanon vielä, että tämä on meidän absoluuttisesti mahdotonta hoitaa. - Olen kuullut viime päivien aikana lausuttavan, että paljon vahingonkorvauksia on historian aikana määrätty, mutta ei niitä koskaan ole loppuun saakka maksettu. En tiedä, onko meillä oikeutta luottaa siihen, että kun vekselin kirjoitamme, sitä ei tarvitse maksaa. - Minulle mainittiin tänä päivänä, että ruotsinmaalainen professori Montgomery olisi julkaissut tutkimuksen tästä vahingonkorvauskysymyksestä ja todennut, että meille asetettu vaatimus on raskaampi kuin mitä liittolaisvallat asettivat saksalaisten maksettavaksi Versaillesin rauhassa. Saksaan ei pystynyt maksamaan sitä. Vielä vähemmän me pystyisimme maksamaan paljon raskaampaa korvausta.

Kuudes kohta, joka koskee Petsamon luovuttamista, on ilman muuta selvä, vaikka se on tietysti ankara. Meillä oli tarkoitus käyttää Petsamoa jonkinlaisena vaihtorahana, pyytää sitä vastaan Hankoa sekä suurta osaa Karjalan kannaksesta, mutta tämä tarjous ei tullut suopeasti vastaanotetuksi.

Kuten tästä Neuvostoliiton tarjouksesta näkyy, olivat moneen otteeseen puhutut lievennykset pelkkää ilmaa. Ainoa lievennys, mikä uuteen tarjoukseen sisältyi, oli se, että Hankoon nähden annettiin jonkin verran enemmän toiveita kuin aikaisemmassa tarjouksessa. Muuten ehdot miltei joka kohdassaan olivat kireämmät ja jäykemmät kuin edellisessä tarjouksessa. On hyvin outoa, että tällainen lievennysjuttu oli pantu liikkeelle. Sen ilmeisenä tarkoituksena oli houkutella meidät silmät ummessa hyväksymään Moskovan ensimmäinen vaatimus.

Moskovan taholta esiteyt tarjoukset on otettu maassamme hyvin sekavin tuntein vastaan. Sikäli kuin sanomalehdistö on niihin puuttanut, on se osittain hyvin jyrkästikin suhtautunut niihin ja vaatinut niiden ehdotonta hylkäämistä. Sos.-dem. sanomalehdistö on yleensä ollut pidettyväisempi. Se ei ole ottanut kiinteätä kantaa. Erikoisia veimiäkin on

pantu liikkeelle ehtojen hyväksymistä vastaan. Mainitsen, että esim. pienimmän puolueemme IKL:n taholta eräässä vaiheessa, jolloin sillä oli ai-
hetta pelätä, että eduskunta hyväksyisi ehdot, pantiin toimeen vastalause-
kokouksia eri osissa maata. Akatemisen Karjalaseura pani jonkinlaisen lii-
kehtimisen voimaan Itä-Karjalankin puolesta.

Nyt olemme siinä asemassa, että meidän on lopullisesti otettava kanta
näihin ehtoihin ja vastattava, voidaanko ne hyväksyä, vai onko pakko ne
hylätä. Lievennyksien odottaminen kaiken sen jälkeen, mitä on tapahtunut,
lienee toivotonta.

Kantaa määriteltäessä on syytä kiinnittää huomiota muutamiin tärkeim-
piin yksityiskohtiin. Ehdot ovat, niinkuin kaikki tietenkin ovat itselleen
selvittäneet, erinomaisen raskaat. Niiden mukaan Suomen panos rauhan ai-
kaansaamiseksi olisi seuraava: Ensinnäkin me luopuisimme nykyisistä ver-
rattain edullisista strategisista linjoistamme. Meidän olisi luovutettava
Suomeen palautettu alue ja siten saisimme tänne vanhaan Suomeen 450.000
tyytymätöntä kansalaista, joiden vaikutus^{pitemmän} ajan kuluessa tulisi olemaan tun-
tuva sisäpoliittisessa elämässämme. Me vähentäisimme armeijan miesvahvu-
den lyhyessä ajassa ja tuhoaisimme kokonaan sen taisteluhulun. Me joutui-
simme koko miespuolisen väestömme osalta viideksi vuodeksi työorjuuteen
voimatta silti toivoa selvittävän turmiollisesta vahingonkorvausvaatimuk-
sesta.

Nämä ehdot ovat osittain suorastaan mahdottomat toteuttaa. Me emme
parhaalla tahdollammekaan siihen pystyisi. Ja jos emme siihen pystyisi,
olisi vastapuolella milloin tahansa oikeus sekaantua asioihimme itse valit-
semansa syyn nojalla. Näiden ehtojen hyväksyminen merkitsisi näinollen
jokseenkin samaa kuin suoraa päätä pistäisi päänsä hirttosilmukkaan.

Toiseksi näiden ehtojen hyväksyminen tuottaisi huomattavasti sisä-
poliittisia vaikeuksia. Ei meidän kansamme ole ainakaan tällä hetkellä val-
mis eikä kypsä tätä tarjousta hyväksymään. On viitattu siihen, että kansa
hyväksyi Moskovon rauhan v. 1940 ja että se muutamien selityksien jälkeen
asettui rauhalliselle kannalle ratkaisuun nähden. Ero on kuitenkin siinä,
että silloin me olimme todella hävinneet sodan, emme pystyneet vastustamaan
hyökkäystä. Nythän ei kukaan voi sanoa, että Suomi olisi toistaiseksi so-
taa hävinnyt, ja se vaikuttaa kansan mielialaan. Suomalaiset porvarilliset
puolueet, niinkuin kaikille lienee tunnettua, ovat jäykästi näiden ehtojen
hyväksymistä vastaan. Ehtojen ymmärtäjiä löydetään vain osaksi sos.-dem.
puolueessa ja osaksi ruotsalaisessa puolueessa. Nämä kaksi puoluetta,
vaikka ne eduskunnassa saisivat kaikki jäsenensä ehtojen hyväksymisen
kannalle, muodostaisivat hyvin epäilyttävän enemmistön, jonka varaan ei
voitaisi rakentaa vastaista toimintaa. Se olisi semmoinen huono ja heikko
enemmistö, joka ei voisi hallita maata eikä hoitaa sitä ristiriitaa, joka
epäilemättä syntyisi.

Kolmanneksi on kiinnitettävä huomiota siihen vaaraan, mikä saksa-
laisten sotavoimien maassaolon muodossa voi meitä uhata. Sitäkään ei voi
kokonaan sivuuttaa, vaikka omasta puolestani olen sitä mieltä, että jos
muut kohdat katsotaan olevan hyväksyttävissä, niin meidän olisi tämä riski
otettava. Saksa on monilla otteilla osoittanut, että se pystyy vielä
ise

iskemään ja viemään tahtonsa läpi. On kuitenkin sanottava, että Saksa ei toistaiseksi ole kysymykseen millään tavalla puuttunut. Se on korrektisti suhtautunut asiaan. Se on tiedustellut tapahtumain kulkua tekemättä mitään ilmoituksia omasta puolestaan. Mutta jonkinlainen varoitus tältä taholta voi uhatta, varsinkin jos osa Suomen kansasta asettuu kannallemaan saksalaisten toimenpiteitä.

Elintarpeiden huoltoonkin on viissi huomio kiinnitettävä. Jos me irtaannumme nykyisistä kauppasuhteistamme, tulisi olemaan suuria vaikeuksia elintarvikehuoltoamme hoitamisessa. Kansanhuoltoministeriön eräs virkamies on laatinut selvityksen siitä, minkälaiseksi elintarvikehuoltoamme muodostuisi, jos ulkomaankauppamme putoaisi puoleen. Silloin meidän leipäannoksemme putoaisi 125 grammaan. Ja jos ulkomaankauppamme jää kokonaan pois, niin muut eivät saa viljaa kuin tuottajat ja armeija. Tuonti muita teitä on toivotonta, vaikka Petsamokin joutuisi vapaaksi sotatoimista. Emme me sitä kautta voisi saada kuin noin 10 % siitä, mitä tarvitsemme. Ruotsista saatavaan apuun on viitattu ja Ruotsi onkin ilmoittanut olevansa valmis auttamaan elintarvikehuoltoamme. Heiltä saatava apu voisi riittää 3-6 kuukaudeksi, mutta ei pitemmälle. Mutta sieltä ei saa kaikkea.

Jos Neuvostoliitto tällöisen rauhansopimuksen kautta tulisi saamaan otteen meidän oloissamme, merkitsisi se tietysti kommunismivaaran suurta lisääntymistä. Tähän ryhmään kuuluvat ainekset saisivat täyden toimintavapauden, ja me olisimme vähintään samanlaisissa oloissa kuin v. 1940, luultavasti vielä vaikeammissakin. Onhan selvää, että Neuvosto-Suomen perustaminen on Neuvostoliiton lopullinen päämäärä.

Kaikkein ratkaisevin asia minusta on se, että vaikka me tällöisen rauhansopimuksen tekisimme, emme silti saisi maahamme rauhaa. On itseltään selvää, että tällöiseen sopimukseen meneminen ei palauttaisi meitä rauhantilaan. Pahimmassa tapauksessa on mahdollista, että saisimme sotatilan maahamme paljon pahemmassa muodossa ja rajojemme sisäpuolella, sensijaan että sotaa nyt käydään kaukana rajoiltamme.

Jotenkin tällöisinä näkisin seuraukset siitä, jos Suomi hyväksyisi esitetyt rauhan ehdot ja menisi niiden pohjalla rauhaan. Mutta hyvällä syyllä voidaan tällöin heittää kysymys, miten sitten käy, jos tarjous hylätään? Mikä on edessä sillä tiellä? Se kysymys on tehty ja tullaan varmaan täälläkin tekemään. Siihen on kenenkään mahdoton vastata. Se riippuu tapahtumista, joita ei etukäteen nähdä. Se riippuu tulevaisuudesta. Ne, jotka ovat valmiit hyväksymään ehdot tällöisinään, ja niitä lienee joitakin meidänkin puolueessamme, maalaavat tulevaisuuden toista tietä kulkiessa mahdollisimman synkäksi. He esittävät tapahtumain kulun jokseenkin seuraavaan tapaan: Saksa tulee joka tapauksessa auttamattomasti häviämään sodan, liittoutuneet tulevat silloin sanelemaan rauhanehdot ja tällöin sanelee Neuvostoliitto nämä ehdot Suomen osalta. Sitä ennen on Neuvostoliitto hyökännyt Suomeen ja lyönyt Suomen armeijan. Mahdollisesti se on valloittanut koko maankin. Sen jälkeen eivät rauhanehdot ole mitenkään helpommat kuin nyt tarjotut. Luultavinta on, että ne tulisivat olemaan paljon raskaammat. Tämä ajatuksenjuoksu kohtaa meitä, kun keskustelemme niiden ehtojen hyväksymisestä tai hylkäämisestä.

Tietysti näinkin voi ajatella. Se tulevaisuus, jonka kukin itselleen maalaa, riippuu kunkin omasta mielikuvituksesta. Mielestäni on kuitenkin syytä ottaa huomioon erinäisiä seikkoja, jotka melkolailla voivat lieventää tuota synkkää käsitystä. Sotahan on vielä kesken ja sitä tulee ilmeisesti vielä pitkälti käytäväksi. Pitkän sodan aikana voi sattua melkein mitä tahansa, kuten jo tähän mennessä neljän ja puolen vuoden aikana on sattunutkin. Ovathan tähän mennessä entiset ystävykset vaihtaneet roolia ja muuttuneet toistensa vihamiehiksi, kuten Saksa ja Neuvostoliitto. Pari suurvaltaa on kokonaan siirtynyt vainajien joukkoon ja syrjään. Neuvostoliiton nykyinen menestys, sen röyhkeys ja kommunismipropaganda, jota se harjoittaa, herättävät voimakasta vastustushenkeä sen omissa liittolaisissa. Niin hyvin Englannissa kuin Yhdysvalloissakin alkaa nyt jo kuulua ääniä, jotka arvostelevat voimakkaasti Neuvostoliiton asennetta. Kysytään, ollaanko oikealla tiellä tukiessa semmoista valtakuntaa, joka melkein joka kohdassa uhkaa näiden omia vaikutuspiirejä. Niin hyvin Balkanilla, Keski-idässä, Kiinassa ja osittain myöskin pohjoisessa Neuvostoliitto koettaa hankkia itselleen aseman, joka uhkaa sen liittolaisten etuja ja pyrkimyksiä. Englannin perinteellinen politiikka on aina ollut taistella mahtavinta mannermaavaltiota vastaan. Voihan olla mahdollista, että siellä ennen pitkää ryhdytään torjumaan Neuvostoliiton tavoitteita. Saksahan ei ole enää minään uhkana eikä vaarana Englannille enempää kuin Yhdysvalloillekaan. Sensijaan on Neuvostoliitosta muodostunut tämmöinen uhka. Milloin tämmöinen käänne tulee ja tuleeko se ajoissa, siitähän voi olla eri mieliä ja hyvillä perusteilla.

Joka tapauksessa on Neuvostoliitto tällä hetkellä vahvemmallalla puolella ja Länsivallat toistaiseksi ilman riittävästi vaikutusvaltaa. Ne kuitenkin vahvistuvat jatkuvasti ja Neuvostoliitto heikentyy jatkuvasti. Senkin voimille tuntuu tämä suunnaton verenvuoto, jonka alaisena se on ollut jo kohta kolme vuotta. (Pekkala: Me olemme sodassa Englanninkin kanssa.) Paperilla! - Jos me voimme siirtää ratkaisun, kunnes Länsivallat ovat voimistuneet, jos voimme säilyttää asemamme ja armeijamme, niin on meillä paljon voitettu. Länsivaltain taholta on kyllä propagandan avulla koetettu vaikuttaa, että me hyväksyisimme ehdot. Niitä on kehuttu lempeiksi ja jalomielisiksi. Se, mitä siltä taholta nyt puhutaan, on tiedysti pantava sodan ja propagandan tiliin. Sodan aikana puhutaan paljon semmoista, joka niin pian kuin sota on ratkaistu, katsotaan sivuutetuksi. Toivottavasti Länsivalloilla on silloin jotain sanottavaa. Siellä tullaan silloin paljon rauhallisemmin suhtautumaan semmoiseen kysymykseen kuin Suomen kysymys on. Tällä hetkellä me sensijaan emme voi odottaa mitään tukea emmekä mitään vaikutusta Länsivaltain taholta.

Lopputuloksena tästä rauhanehdotusten takastelusta ja niiden puolesta ja niitä vastaan esiteyistä seikoista on mielestäni, että me tiedämme selvästi, mitä rahan teko tarjotuilla ehdoilla meille merkitsee. Se merkitsee selvästi valtiollista itsemurhaa. Toista tietä emme sensijaan näe yhtään selvästi. Se on vain jokaisen mielikuvituksen varassa. Siinä voi vielä tarjoutua monia mahdollisuuksia. Kaiken tämän nojalla hylkään omasta puolestani nämä ehdot. Tiedän kyllä hyvin, että se myöhemmin voi merkitä hyökkäystä Suomeen. Se voi merkitä pommituksia, jolloin etelärannikolla

olevat kaupunkimme joutuvat pahasti kärsimään. Se voi edelleen merkitä sitä, että suhteemme Yhdysvaltoihin katkeaa. Mutta kun on niin suurista asioista kysymys, kuin on kansan olemassaolosta, ei saa kevytmielisesti ottaa vastaan mitä tahansa. Ei sosialidemokraattien taholla ole tähänkään asti taivuttu ensimmäisen uhkan edessä. Jos siten olisi menetelty, ei maamme itsenäisyyttäkään olisi saavutettu.

Tietysti voi vielä yrittää keskustella ehtojen lieventämisestä ja sitä tietä eteenpäin pääsemistä. Se tie on kuitenkin hyvin epävarma. Asiassa on jo koetettu tehdä mitä on voitu, vieläpä pantu liikkeelle henkilöt, joilla pitäisi olla parhaat suhteet Neuvo toliittoon. Mutta asia ei ole siitä parantunut. Eivätkä ehdot siitä parane, että täältä käsin niiden hyväksymistä tyrkytetään ja ollaan valmiit sanomaan, että rauhan rauhaan menneään melkein millä ehdolla tahansa. Mielestäni on paljon pillattu mahdollisuuksiamme saada hyvät ehdot, kun asiasta on yli puolen vuoden ajan julkisuudessa keskusteltu ja vieläpä annettu naapurimaamme sanomalehdistölle ja muuallekin käsitys, että täällä eletään antautumismielialassa.

Asia joutuu huomenna eduskunnassa ratkaisuun. Siellä tullaan taasen antamaan hallituksen tiedonanto, jonka sisältöä ei ole vielä määritelty. Hallitus ei ole tahtonut määritellä kantaansa ennenkuin päässäisloma on kulunut ja kansan mielialoja on tunnusteltu. Ei kuitenkaan ole mitään epäilyksiä siitä, etteikö hallitus selvästi tule asettumaan torjuvalle kannalle näihin ehtoihin nähden.

On syytä vielä hypätä asiasta jonkin verran sivulla ja puhua omistakin asioistamme, niistä oloista, jotka sos.-dem. puolueessa vallitsevat.

Meillähän on puolueessa jonkin aikaa ollut olemassa julkinen oppositio. Se pulpahti näkyviin jo elokuussa 33:n kirjelmän yhteydessä. Sen jälkeen se on antanut jatkuvasti kuulua itsestään ja on ollut erittäin aktiivinen. Sillä on hyvä platformu toiminnalleen. Se puhuu rauhasta ja rauhanhalu on yleinen, niin kansalaiset mielellään kuuntelevat tällaisia säveliä. Mutta samalla kun on puhuttu rauhasta, on esiinnytty paljon tämän asian ulkopuolellakin. On heitetty esiin syytöksiä, vieläpä uhkauksiakin. Siten rauhankysymyksestä on puolueessamme muodostunut jonkirlainen vedenjakaja, joka jakaa puolueen enemmistöön ja vähemmistöön, tai sanoisinko hallitsevaan ryhmään ja oppositioon. Asian tekee monimutkaisemmaksi se, että puoluetolimikunnassa omituisten sattumien kautta on toisenlainen enemmistö kuin puolueueuvostossa ja eduskuntaryhmässä. Puoluetolimikunnassa ratkaistaan asiat nykyään 5 äänellä 4 vastaan ja ratkaisut poliittisissa kysymyksissä eivät käy siihen suuntaan ja henkeen kuin toisissa puolueorgaaneissa. Puoluetolimikunnan tilapäinen enemmistö käyttää sitäpaitsi valtaansa verrattain yksipuolisesti, ellei tahtoisi sanoa häikäilemättä. Eräänä esimerkkinä siitä tahdon mainita, että kun joku aika takaperin muodostettiin eräänlainen keskuskomitea puoluetolimikunnan ammattijärjestön ja eduskuntaryhmän välillä, niin puoluetolimikunnan enemmistö pani puoluetolimikuntaa edustamaan yksinomaan omia mieltään. (Kilpi: Päätös oli yksimielinen.) Olisi voitu ehdottaa, vähän tasapuolisempaa kokoonpanoa. - Minä valitan tätä kehitystä puolueessamme,

sillä ei rauhankysymys voi muodostua miksikään pysyväiseksi vedenjakajaksi. Se sivuutetaan joskus, mutta meidän täytyy jatkuvasti voida toimia toistemme kanssa. Olisi valitettavaa, jos tämän asian vuoksi pilaamme henkilöiset suhteemme. Näillä esiintymisillä on rikottu puolueen yhtenäisyyttä ja siten tehty huono palvelus puolueellemme. Jos puolueen johto riitaantuu, leviää hajaannus pian koko puolueeseen. Me näemme, kuinka suurella mielenkiinnolla porvarilliset puolueet seuraavat puolueemme nykyistä sisäistä elämää ja miten sitä nautinnolla on ulkomaille saakka lähetetty tietoja.

Tämä syrjähyppäys on mielestäni ollut tarpeellinen, vaikka se ei suoranaisesti kuulukaan pääasiaan, sillä puolueenvoston on hyvä tietää, minkälainen asema täällä Helsingissä nykyään on. Mitä pääasiaan tulee, on minun kantani toivot avasti käynyt täysin selville. Olen siinä käsityksessä, että tekisimme huonon palveluksen maalle ja ennenkaikkea sos.-dem puolueelle, jos hyväksyisimme tarjotut ehdot.

K e t o : Me olemme kuulleet toveri Tannerin pitkän alustuksen tästä asiasta, nim. näistä rauhan ehdotuksista, jotka Neuvostoliitto on saattanut Suomen hallituksen tietoon. Alustuksensa lopussa toveri Tanner kuitenkin eksyi puhumaan asiasta, jota varmaankaan kukaan ei ollut häntä pyytänyt täällä yskettelemaan, nim. koskettelemaan kysymystä puolueessamme olevista eri viratuksista ja niiden keskinäisistä suhteista. Sallittaneen minun muutamalla sanalla oikaista toveri Tannerin

väärämielisiä ja täysin harhaanjohtavia väitteitä. Kaikkien, jotka tuntevat puolueen toiminnan, täytyy tunnustaa, että puolueen vähemmistö, joka on ajanut siis erityisesti sitä asiaa, että rauha olisi solmittava mahdollisimman nopeasti, on toiminnut mahdollisimman lojaalisti. Me emme ole koskaan uhanneet ketään emmekä ole väriä huhuja levittäneet kenestäkään. Minä voin itsestäni todistaa, että olen viimeksi Ruotsissa ja täälläkin useampia kertoja todistanut toveri Tannerin puolesta ja puolustanut häntä niistä henkilökohtaisista väriä huhuja ja uutisia vastaan, joita levitetään yllin kyllin. Mutta puoluetoimikunnan enemmistö tietysti puolustaa omaa kantaansa ja esittää tämän kantansa ja sitä nähtävästi toveri Tanner jo pitää puoluerikoksena. Se, että syntyi tällainen yhteistyöjärjestö, josta toveri Tanner teki suuren numeron, johtui yksinkertaisesti siitä, niinkuin kaikki puoluetoimikunnan ja eduskuntaryhmän jäsenet tietävät, että hallituksen sos.-dem. jäsenet eivät neuvotelleet, ennenkuin ottivat kannan viime kerralla näihin Neuvostoliiton ehtoihin nähden, lainkaan eduskuntaryhmän enemmää kuin puoluetoimikunnankaan jäsenten kanssa. Kun puolueen eduskuntaryhmän toinen puheenjohtaja oli tästä erässä keskustelussa lausunut valittelunsa ja kun puoluetoimikunnassa oli herätetty keskustelu siitä ettei oltu lainkaan puoluetoimikunnan mieltä kuultu, niin ehdotettiin asetettavaksi näiden kolmen elimen yhteinen toimikunta, jonka pitäisi pitää yhteyttä niiden välillä ja siten tämän komitean ja hallituksen meikäläisten jäsenten välillä. Kun tämä komitea syntyi, tosin puoluetoimikunnan kokouksessa toveri Tanner ei ollut läsnä. Hän ei ollut ollut neljässä puoluetoimikunnan kokouksessa, vaan loistanut poissaolollaan. Silloin puoluetoimikunta yksimielisesti päätti tällaisen komitean asetettavaksi ja valitsi omalta puoleltaan yksimielisesti ne jäsenet, jotka siihen tulivat. Tämä on totuus. Minä en tällaiseen roska-asiaan, josta täällä yritetään tehdä numero ja joka osoittaa vain toveri Tannerin äärettömän halun määrätä yksin puolueessa välittämättä kenestäkään muusta, tahdo kuitenkin tämän enempää puuttua. Minä tahdon tässä vain esittää erään päätöslauselmaehdotuksen, jonka puoluetoimikunta tänään kokouksessaan käsitteli

ja joka puoluetoimikunnan kokouksessa hyväksyttiin tosin sillä tavalla, että siinä tehtiin muutosehdotuksia, joista osa hyväksyttiin ja osa hylättiin, ja se on täällä jaettu. En tiedä, ovatko kaikki puoluetoimikunnan jäsenet sen saaneet, mutta minä pyydän lukea sen siltä varalta, että kaikki eivät ole sitä saaneet. (Luki ehdotuksen)

Tämän päätöslauselman perusteluksi pyydän esittää muutaman mielipiteen, joka mielipide käy jyrkästi lopputuloksissaan toiseen suuntaan kuin Tanner esitti. Mehän olemme täällä ennenkin esittäneet eri suuntiin käyviä mielipiteitä ja minä pyydän teitä omantuntonne edessä kysymään, kumpiko meistä on ollut oikeassa ja kumpiko väärässä. On osoittautunut joka tapauksessa, että toveri Tannerin ennustukset tilanteen kehityksestä eivät ole perustuneet oikeisiin tosiasioihin, vaan niissä on ollut paljon/toiveajattelua kuin mitä luulen minun esityksissäni olleen. Tilannehan on sotarintamalla sellainen, että sen luulisi pakottavan meitä mitä vakavimmin ajattelemaan jokaista askelta, minkä me otamme. Mehän näemme, mitenkä itärintama kulkee tavattoman nopeasti eteenpäin, mitenkä juuri viime päivinä Venäjän sotajoukot ovat edenneet ja ovat nyt Tsekkoslovakian rajalla ja tunkeutuvat ehkä kohta Saksan alueelle. Ne ovat myöskin saaneet haltuunsa Odessan, ja mitä siellä tapahtuu saksalaisille sotajoukoille, se saadaan nähdä. Minä luulen, että Krimillä olevat saksalaiset sotajoukot tulevat samanlaisen kohtalon alaisiksi kuin Stalingradin armeija. Tällä tavalla kulkee kehitys. Toisaalta lännestä hyökkäävät Saksaan suunnattomat länsivaltain lentoarmaadat, jotka hävittävät Saksan maata jatkuvasti, ja on todennäköistä, että hyvin nopeasti tulee ratkaisu, Länsivaltain hyökkäys Saksaan, jota niin kauan on odotettu. Minulle ovat monet Yhdysvaltain kansalaisista, joiden luulisin tietävän asioista paljon ja jotka ovat sellaisessa asemassa, että niiden luulisi olevan perillä Yhdysvaltain aikeista, vakuuttaneet, että tämä mähinnousu tulee hyvinkin pian. Näinollen minä tahdoisin kiistää sen väitteen, että ei tule suinkaan tapahtumaan niin kuin toveri Tanner täällä väitti, että sota tulee vielä kestäämään hyvinkin kauan ja että Saksa tulee vielä hyvinkin kauan pitämään puoliansa. Minä en usko sitä. Kaikesta siitä päättäen, mitä on tapah-

tumassa ja mitä tulee tapahtumaan, on todennäköistä, että ei tuo sota tule enää jatkumaan ehkä vuosia, vaan että tämä loppuratkaisu Euroopassa tulee suhteellisen pian, todennäköisesti jo tämän vuoden aikana. (Välihuuto: Sehän on hyvä.) Se ei ole hyvä ainakaan niille, jotka ajattelevat sillä tavalla kuin sinä, sillä sehän merkitsee, että Saksan kyky lainkaan puolustaa meidän etujamme sotilaallisesti tulee menemään mitättömäksi. Minä en siis usko, että Saksa tulee tänään täällä Itämeren maakunnissa kovin kauan sen jälkeen, kun venäläisten joukot tunkeutuvat Rumaniaan ja Tsekkoslovakiaan ja kun lännestä tulee taasen Länsivaltain maihinnousuarmeija tunkeutumaan Saksaan. Tämä se on se seikka, jonka pitäisi panna ajattelemaan tällä hetkellä paljon enemmän kuin mitä tehdään. Minä en usko, että venäläisten hyökkäys maattamme vastaan tulee lykkääntymään niin kuin toveri Tanner näyttää uskovan. En muista, sanoiko hän tällä kertaa sitä, mutta kuulin hänen esityksensä Uudenmaan piirikokouksessa. Siellä hän esitti, että tuo hyökkäys voi esiintyä vasta myöhemmin syksyllä. Se voi tulla paljon aikaisemmin ja on jo saatettu esim. eduskuntaryhmän tietoon, mitä meidän korkein sodanjohtomme siitä mahdollisuudesta ajattelee. Jos venäläiset hyökkäävät meidän kimppuun me, niin on enemmän kuin todennäköistä, että he tulevat murtautumaan läpi. Heillä on nytkin ehkä yksi maailman etevimpiä tykistöjä, jollei kaikkein etevin. Heillä on mahtava panssariaseistus. Heillä on hyvä lentolaivasto. Näillä he tulevat murtautumaan läpi. Ja mikä kohtalo silloin meidän edessämme on? Sitä pyytäisin teitä ajattelemaan. Meidän nuorisomme, joka ei liene niin sodanhaluista kuin monet kertovat, se joutuu kanuunan ruoaksi ja tavattomat joukot joutuvat siis surmatuiksi ja silloin, jos näin käy, mitä te luulette saatavan silloin venäläisiltä ehdoiksi. Minä olen juuri ollut Ruotsissa. Tulin sieltä viime lauantaina. Keskustelin siellä monien ihmisten kanssa, m.m. Ruotsin pääministerin kanssa. Ruotsin pääministeri on suhteellisen rauhallinen ja optimistinen. Hän sanoi, että saattaa olla vielä keskustelumahdollisuus, mutta hän myönsi, että myöskin saattavat ehdot muuttua huonommiksi, jopa olla meidän maamme itsenäisyyskin pelissä. Muut, joiden kanssa keskus-

telin, olivat vielä paljon pessimistisempiä ja kaikki kehoittivat meitä mitä vakavimmin harkitsemaan sitä askelta, jonka nyt teemme, sillä heidän käsityksensä on, että me emme tule tällaisiakaan ehtoja vastedes saamaan. Tahtoisin sanoa nyt siihen toveri Tannerin tulevaisuuden ennustukseen, että jos mikä on vapaan käden runoutta, niin se, että Venäjän ja Länsivaltain välit nyt tämän sodan aikana huononisivat sillä tavalla, ~~että~~ että nämä Länsivallat ottaisivat Suomen edut sillä tavalla suojeluksensa, että se voisi saada Neuvostoliittoa vastaan paremmat ehdot kuin tällä kerralla. Toveri Tanner on aikaisemmin väittelyissä, jotka ovat tapahtuneet pienemmissä seuroissa, väittänyt, että nämä välit ovat muka katkeamassa. Niin hän väitti eräässä neuvottelukokouksessa, joka tapahtui ennen Moskovian konferenssia. Minä väitin päinvastoin ja niin kävi. Ei mitään sellaista välien katkeamista ollut huomattavissa. Olen puhunut Ruotsissa erään toveri Tannerin hyvin tunteman osuuskauppamiehen kanssa, joka oli kaksi kuukautta ollut Englannissa ja juuri sieltä palannut ja joka kertoi Englannin kansan mielialasta meitä kohtaan mainiten m.m. Tannerin nimen, ja se mitä hän kertoi, henkilö joka aikoo kirjoittaa kirjan Englannin oloista, se ei ole suinkaan sopusoinnussa sen kanssa, mitä Tanner haaveilee. (Salovaara: Mitä ne sanoi v. 1939?) Se on eri asia. Mehän tiedämme, minkälaista kansa on. Minä sanon vain sen, minkä toissailtana sanoi minulle eräs vaikutusvaltainen amerikalainen, joka on suuren lehden kirjeenvaihtaja, kun kysyin nimenomaan tätä. Hän, joka on kauan ollut Venäjällä ja joka tuntee olot siellä, hän sanoi, että kahnauksia on aina. Kahnauksia on Englannin ja Amerikan välillä, mutta ei voi lainkaan olla kysymystä siitä, että nuo ristiriidat nyt sodan aikana kehittyisivät miksikään. Voi tulla kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden päästä näistä ristiriidoista uusi maailmansota, mutta ei mitään sellaista, joka nyt vaikuttaisi tähän meidän asemaamme. Päinvastoin toveri Tannerinkin täytyi myöntää, että voi olla todennäköistä, että Yhdysvallat katkaisevat suhteensa meihin. Mitä me sitten sanomme. Silloin olemme maailmassa kokonaan ilman suojaa ja silloinhan me emme lainkaan tiedä, millä tavalla me alamme orientoida. Minä siis sanon, että tämä Tannerin toive ei ole muuta

kuin runoutta ja onneton on se ihminen ja se kansa, joka sellaiseen alkaa politiikkansa perustaa. Minä sanon senvuoksi, että olisi sitenkin parempi, että me lähtisimme näitä neuvotteluja jatkamaan. Mehän olemme täysin selvillä siitä, että nämä ehdot ovat meille äärimmäisen kovat, mutta minä tahdon huomauttaa siitä seikasta, mistä valtioneuvos Paasikivikin on huomauttanut, että nämä tässä olevat ehdot on Neuvostoliiton ehdotuksina huomioitava ja niin seisoo tässä tekstissäkin, ja sen tärkeyttä on valtioneuvos Paasikivi erityisesti tahtonut huomauttaa. Se tahtoo sanoa, että Neuvostoliitto on valmis keskustelemaan näistä ehdoista ja siihen minä perustaisin tämän hetken politiikan. (Välihuuto: Toiveajattelua eikö se ole?) Se on toiveajattelua. Hyvät veljet, se on toiveajattelua. Mutta sehän ei ole minun vikani, että olemme tulleet tällaiseen toiveajatteluun. Olisitte hiukan aikaisemmin puhuneet tästä ja kuunnelleet, mitä minä silloin sanoin, niin te voisitte minua syyttää siitä. Nyt täytyy ajatella tällä taholla toiveajattelua, sillä muuta ajattelua meillä suomalaisilla ei nyt enää ole. Minä tunnustan, totta kai minä sen voin tunnustan, kun minä olen antanut muitakin neuvoja, jotka olisivat olleet toteutettuina omansa viemään meidät toisenlaiseen tulokseen. Sen sanon joka tapauksessa, että tämä tie on joka tapauksessa parempi kuin jättäytyminen sen toiveajattelun varaan, jonka Tanner hahmoitteli, sillä se ei perustunut yhtään mihinkään. (Välihuuto: Tuohan on pelkkää agitatiopuhetta.) Sinähän olet sellainen mies, joka olet ihan menettänyt konseptisi. Kyllähän minä olen politiikka harrastanut hiukan enemmän kuin yksi Kuusisto. Sen vuoksi minä tahdoisin juuri, että niistä asioista, jotka on mainittu tässä puolue-toimikunnan ponsilauselmassa, ryhdyttäisiin keskustelemaan. Tahtoisin nimenomaan sanoa ne terveiset, joita Ruotsista erinäiset henkilöt, joiden kanssa keskustelin näistä ehdoista, lausuiivat. Siellä sanottiin, että Ruotsille luulisi olevan suhteellisen helpon asian osallistua näihin vahingonkorvauksiin, joita Tanner niin vaikeiksi sanoo ja jotka tietysti tulevatkin olemaan vaikeat. Ensiksikin on todennäköistä, niinkuin valtioneuvos Paasikivi sanoi, että venäläiset ovat valmiit alentamaan näitä vaatimuksia. Mutta kävi siinä suhteessa

miten tahansa, niin on ilmeistä, että Ruotsista ja Amerikasta olisi saatavissa laina, joka helpottaisi meidän asemaamme tässä suhteessa. Keskustelin Ruotsissa eräiden puoluemiesten kanssa. Keskustelin myös Tukholman rahatoimenjohtajan toveri Grönlundin kanssa, joka sanoi, että Ruotsilla pitäisi olla intressejä tällaiseen järjestelyyn ja että Ruotsille pitäisi olla helppo hinta tällä tavalla maksaa se suoja, mitä Suomen itsenäisyys Ruotsille merkitsee. Tahdon sanoa siis vain, että tässä on keinoja, jos niitä tahdotaan käyttää hyväksi, jotka olisivat omiansa näitä tällaisia vaikeita ehtoja helpottamaan ja tahdon mainita, että Ruosin kansanhuoltoministeri Göres oli sanonut, että on ihmeellistä, että suomalaiset eivät ole käyneet hänen luonaan puhumassa, mitä Ruotsi voisi tehdä Suomen elintarviketilanteen helpottamiseksi, sillä Ruotsissa elintarvike-tilanne on hyvä, ja Ruotsilla olisi mahdollisuus tavattoman suuressa määrässä helpottaa Suomen elintarvikeluonnetta. Tällainen on tilanne ja minä sanon joka tapauksessa, että jos emme tätä tilaisuutta nyt käytä hyväksemme, niin emme me parempia ehtoja saa, vaan huonommat ja raskaammat ja meidän koko kansallinen olemassaolomme saattaa olla mennyttä. Tässähän on toiveajattelua. Myönnän sen, mutta sennonkin vain, että toveri Tannerin ja minun esittämäni toiveajattelun välillä on kuitenkin aikamoinen ero. Näin olen minä tahtoisin nyt siis, että puoluepuolesto päättäisi näiden ponsien mukaisesti ja että eduskuntaryhmä tekisi sen mukaisesti, sillä on varma, että jos me aina kuljemme porvarillisten perässä eikä työväenluokka aja omaa politiikkaansa, sitä politiikkaa, jonka takana näyttää olevan yhä suuremmat työväenjoukot. Olemme nähneet piirikokouksissa, kuinka valtavana tuo rauhankaipuu työväenluokan taholta esiintyy. (Välihuuto. Ei antautumisen kaipuuta ole työväenluokan keskuudessa). Sen olette joka tapauksessa nähneet, että työväen joukot eivät ymmärrä sitä, jos me menemme toveri Tannerin hahmoittelemaan politiikkaan. Uskokaa minua siinä asiassa. Jos ajamme omaa politiikkaa ja asetamme tämän vaatimuksen, se politiikka tulee pakottamaan porvarillisetkin vähitellen ottamaan lusikan kauniiseen käteensä ja seuraamaan, tulemme tässä asiassa lähemmäksi meitä. Puhutaan niin paljon siitä, miten porvarilliset suunnittelevat vallankaappauksia. Se on totta.

Mutta jos me oikein ryhdymme yhteyteen armeijan johdon kanssa ja ennen kaikkea, jos saamme järjestyneen työväen ja ennen kaikkea amatillisesti järjestyneen työväen tämän kannan taakse, niin tahtoisin nähdä porvarin, joka uskaltaisi tällaisena aikana lähteä harjoittamaan sellaista politiikkaa, joka tahtoo jatkaa loputtomiin sotaa, sillä SAK:n joukkoja porvarilliset pelkäävät. Sen on hiljattain noin viikko takaperin pari porvarillista kansanedustajaa sanonut. Jos SAK asettuu jyrkästi tälle kannalle, niin minä tahtoisin nähdä sen porvarillisen hallituksen, joka uskaltaa käydä harjoittamaan politiikkaa, joka käy tämän joukon kantaa vastaan, ja siihen minä siis nyt politiikkani perustan ja tahtoisin juuri, että me nyt tällä kertaa ottaisimme lusikan kauniiseen käteemme, sillä vastedes emme me sitä enää samaan käteen voi ottaa.

Läti 22 9.

Pekuri ei ole antanut
kirjallista lausuntoaan.

K i l p i Eino: Toveri Tannerin alustus oli yleensä sangen asiallinen ja hän pyrki olemaan objektiivinen pitkin matkaa esittäen myöskin ns. opposition kannan. Olisin toivonut kuitenkin, että loppukappaletta, joka ei koskenut poliittista tilannetta, ei ollenkaan olisi esitetty. Minä luulen suuren osan puolueuuevoston jäseniä saaneen sen käsityksen, että puoluetuimikunnassa yleensä ovat vakavat ristiriidat olemassa, että riitelemme ja väittelemme joka asiassa ja että jokaisessa kysymyksessä päätös tehdään 5 äänellä 4 vastaan. Eihän näin ole asianlaite. Suurin osa puoluetuimikunnan asioita ratkaistaan täysin yksimielisesti. Äänestyksiäkin tietysti tapahtuu, väliin on 5 ääntä 4 vastaan, väliin 8 ääntä 1 vastaan ja siltä väliltä. Että tänään päätös tehtiin 5 äänellä 4 vastaan, ei muuta tätä tosiasiaa.

Lähden siitä, mitä lausuin viime puolueuuevoston kokouksessa, että niin ne, jotka eivät näe sodasta irtautumisen mahdollisuutta lähiaikana, kuin nekin, jotka eivät katso asiaa niin synkästi, lähtevät täysin isänmaa liselta ja työväen etuja katsovalta kannalta. Kummankin puolen tarkoitus on saada maa säilymään niin eheänä kuin mahdollista. Näitä motiiveja en ole koskaan epäillyt niiden tahol-

ta, jotka ovat omaksuneet toisen kannan kuin minä. Toivoisin, ettei myöskään toisten motiiveja epäiltäisi. Minusta on aivan luonnollista, että tällaisen suuren kysymyksen edessä ja varsinkin kun sota kehittyy loppuvaihettaan kohden ei näinkään suuri puolue kuin sos.-dem. puolue voi kaikissa yksityiskohdissa pysyä yhtäläisesti ajattelevana, koska koko puolueen tarkoitus on kasvattaa omilla aivoillaan ajattelevia yksilöitä eikä suurta massaa. Samassa mielessä en ole koskaan voinut ymmärtää näiden sotien aikana yksimielisyyspropagandaa siinä mielessä kuin valtion virallinen tietotoimisto on harjoittanut. Mitä tähän asiaan, joka on esillä, lähinnä tulee, niin tilannetta arvioitaessa ei voida lähteä/^{kuin/}siitä, että Saksa on menettänyt tämän pelinsä. Saksan sotapotentiaali on heikontunut niin, ettei ole mahdollisuutta Saksan selvitä voittajana. Tältä kohdalta on meidän asemaamme arvioitava. Suomi lähti sotaan siinä uskossa, että Saksa voittaa Neuvostoliiton. Olen vakuutettu siitä, että Rangellin hallituksen jäsenistä ei kukaan olisi suostunut sotaan ryhtymiseen, jos se olisi ollut tietoinen siitä, mihin sota on kehittynyt. Meillä uskottiin ehdottomasti Saksan voittoon. Valtion Tiedotuslaitoksen miehitti Akatemisen Karjalaseuran nuoret miehet. Hallitus ei ilmoittanut sodan päämääriä muuta kuin epämääräiseksi puolustussodaksi, mutta virallisessa propagandassa sallittiin koko ajan puhua siitä, että me käymme pyhää sotaa Neuvostoliittoa vastaan, me valloitamme Itäkarjalan ja Suur-Suomi-unelma vihdoinkin toteutuu. Jos joku silloin yritti sanomalehdissä esittää toisenlaista kantaa, niin ne äänet tukahdutettiin armotta. Koko kansa, myöskin suuri osa meidän omia joukkojamme saatettiin lopulta tämän propagandan tartunnasta osalliseksi ja tällä tavalla luotiin se sotainen mieliala, jonka tuloksia saamme nyt nähdä. Tällä hetkellä tilanne on aivan toinen. Hallitus on arvionut siinä suhteessa asian aivan oikein.

Kun tällä hetkellä katsomme meidän maamme asemaa, niin täytyy joko kaisen myöntää eräs toinen seikka. Jos Suomi silloin, kun tähän sotaan ryhdyttiin, olisi tyytynyt määrittelemään sotansa päämääräksi vain palautetuksi alueeksi nimitetyn alueen palauttamisen Suomeen tunkeutumatta Itäkarjalaan, niin meidän asemaamme sekä omissa että

toisten silmissä olisi toinen kuin tällä hetkellä. Meitä olisi uskottu, että koetimme ottaa takaisin sen, mitä meiltä vääryydellä oli viety, mutta armeijamme tunkeutuminen valtakunnan rajan yli ja mailmalle julistaminen, että aiomme valloittaa Itäkarjalan ja liittää sen Suomeen, heikensi asemaamme alusta alkaen. Meidän sotaamme ei katsota puolustus- vaan hyökkäyssodaksi. En kajoa tähän senaamiseen propagandaan enempää. Kaikki täällä olevat ymmärtävät sen varsin hyvin, missä sävyssä sitä käytiin ei ainoastaan Neuvostoliittoon, vaan myöskin anglosaksilaisia vastaan. Eskon puumerkki oli mitä loistavimpia saavutuksia siinä suhteessa. Sota on joka tapauksessa kehittynyt siihen, missä ollaan. Annan hallitukselle varauksetta tunnustuksen siitä, että rauhan tunnusteluihin on ryhdytty. Ehdot tunnemme jokainen. Ne ovat ankarat. Ne saattavat olla julmatkin. Toiset pitävät niitä aivan mahdottomina, mutta minä haluaisin kysyä, minkälaisia ehtoja hallitus sitten toivoi Moskovasta saavansa (Tanner: Mahdollisia.) Venäjähän on voittava suurvalta. Me olemme sitoneet kohtalomme häviävään suurvaltaan. Ei suinkaan voida ajatella, että voittava suurvalta koskaan olisi valmis kovin helppoja ehtoja antamaan sille, jota pitää häviävänä puolena. Tuskin koko historian aikana lienee tapahtunut, että voittava maa on niin jalomielinen, että se entisistä ^{valloitus} tarjouksistaan on valmis luopumaan ainakaan rauhan teossa. Kun Suomi liitettiin aikoinaan Venäjän keisarikuntaan, niin silloin tosin Viipurin lääni palautettiin muun Suomen yhteyteen, mutta vasta paljon jälkeenpäin kun rauha oli tehty, mutta ei suinkaan politiikan ansiosta, jota Suomi harjoitti Venäjää kohtaan. Kysymys siitä, mitä nyt sitten on tehtävä, saattaa tuntua yksinkertaiselta, mutta kaksi tietä on valittavana. Hylätään nämä ehdot tai yritetään jatkaa niiden pohjalla rauhan kosketusta ja koetetaan saada huojennuksia. Jos hylätään ehdot, on seuraava kysymys, luullaanko myöhemmin saatavan paremmat ehdot. Ovatko mailmanpolitiikan tähtimerkit sellaiset, että ne viittaavat siihen, että Suomen ja Saksan sotapoliittinen asema kehittyisi sellaiseksi, että Suomella olisi mahdollisuus vaatia ja saada paremmat rauhanehdot kuin mitä Neuvostoliitto on tarjonnut. Jos ollaan tästä varmoja, niin kaikki muu keskustelu on silloin tu-

haa. Silloin on tietysti sotaa jatkettava. Mutta ellei, niin on mietittävä toisia keinoja. Jos sota jatkuu, nousee kysymys, kuinka kauan me kestäimme. Luuleeko joku aivan vakavissaan, että silloin kun Neuvostoliiton hyökkäys meitä vastaan alkaa, että meidän pieni armeijamme jaksaa puolustaa loputtomiin venäläisiä jättiläislaumoja. Ei ole mikään salaisuus, että Venäjän tykistö on maailman paras. Se nähtiin silloin kun Pietarin saartorengas tuhoettiin. Saksalainen propaganda vakuutti, että kaksi vuotta on Pietarin ympäristön saartorengasta taottu. Muutamissa päivissä venäläinen tykistö tuhosi nämä laitteet. Kun tällainen hyökkäys on tapahtunut, se merkitsee sitä, että meidän nuoret poikamme, jotka seisovat rajalla, teloitetaan, venäläiset laumat vyöryvät maahan, meidän kaupunkimme tuhotaan ilmapommituksilla ja tuskin luulen, että Neuvostoliitto sen jälkeen tarjoaa meillä edes tällaisia ehtoja. Minä sanoisin edelleen, että, niinkuin täällä erikoisesti toveri Kuusisto puhui moraalista ja kunnian velvoituksista, luulen kuitenkin, että kansakunnan kunnian vaatimuksiin ei ole koskaan kuulunut tuhota itseään. Eikä myöskään niillä, jotka itse eivät aio taistelussa ase kädessä kaatua, ole oikeutta vaatia toisia suorittamaan tällaista taistelua.

Rauhanehtojen yksityiskohtiin minun ei tarvitse tässä puuttua. Niistähän on laajasti keskusteltu. Minä yksinkertaisesti kannatan sen ponsilauselman hyväksymistä, jonka puolue-toimikunta on esittänyt. Halutaanko ehkä joku sanamuodollinen korjaus, mutta itse asiaan nähdessäni ponnet ovat oikeat.

Eräaseen seikkaan haluaisin kuitenkin viitata, johon tässä keskustelussa on viitattu. Se koskee meidän elintarvetilannettamme. On aina sanottu, että olemme niin paljon riippuvaisia Saksasta, että jos se estää meitä vapautumasta sodasta. Siinä on tietysti hyvin paljon perää, mutta uskooko toisaalta kukaan, että Baltianmaat kovin kauan säilyvät Saksan joukkojen käsissä. Kun Baltianmaat menetetään, ei ainoastaan meidän sotapoliittinen tilanteemme käy paljon heikommaksi, vaan myöskin Itämeri joutuu venäläisten valvontaan. Kuinka paljon silloin saksalaiset voivat käyttää näitä reittejä? Ruotsin aluevedet ovat jossakin määrin käytettävissämme, mutta tiedämme, että venäläiset sukellusveneet eivät ole aikaisemminkaan häikäilleet olla käyt-

tämättä myöskään näitä aluevesiä. Voidaan kysyä myöskin, kuinka kauan Saksa jaksaa tuoda tänne elintarvikkeita. Eräs saksalainen julkaissut artikkelin, jossa hän lausui, että tulevana sotavuonna Saksan valtakunta tarvitsee lisää tullakseen toimeen noin 40.000 tonnia voita, miljoona kiloa tarvitaan maitoannoksiin Berliinin ympäristössä. Sianlihaa tarvitaan suuret määrät, joita ei vielä ole voitettu laskea. Leivästä ei puhuttu mitään, mutta hän lisäsi, että kaikki tämä puute on saatava korvatuksi Saksan oman maatalouden tuotteilla, koska odotettu tuonti Ukrainasta nyt loppuu.

Mitä sitten tulee koko tämän rauhankysymyksen hoitamiseen julkisuudessa, siitä pari sanaa. Ei ole niin ihme, että monissa kansalaispiireissä, jotka vakavasti ovat huolissaan isänmaan kohtalosta, on levottomina seurattu, millä tavalla rauhantunnustelua on hoidettu. Kun S.A.K. viime huhtikuun 5 p:nä jätti Valtioneuvostolle hyvin varvasanaisen kirjelmän, jonka loppuosassa annettiin selvästi järjestökanta ilmi ja toivottiin selvyttä siitä, ponnisteleeko hallitus rauhan pyrkimyksissä, vastasi pääministeri Linkomies siihen Jokioisissa saman kuun 16 päivänä pitämässään puheessa, jossa lausuttiin muun muassa, ettei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia kääntyä pois siltä tieltä, jolle olemme joutuneet. Suomen kansa ei voi uskoa, että Neuvostoliitto nyt olisi muuttunut sellaiseksi, että siihen paremmin voitaisiin luottaa kuin aikaisemmin. Tämä merkinnee sitä, että Neuvostoliiton kanssa Suomi ei koskaan voi tehdä rauhaa. Kun tämä rauhankeskustelu sitten alkoi ja hallitus lähetti Paasikiven Moskovaan, niin samaan aikaan huolimatta maassa vallitsevasta sensuurista oikeistolehdistön sallittiin torpetoida koko yritys kotimaisten yleisön silmissä. Tietämättä mitä näissä neuvotteluissa tapahtui myöntyi niin sos.-dem. lehdistö kuin eräät porvarillisetkin lehdet siihen, että asiasta ei julkisuudessa siihen aikaan keskustella, mutta oikeistolehdistö sai aivan vapaasti kirjoittaa kaikenlaisia pötyä ja selittää, että Suomi ei missään tapauksessa tee rauhaa noina aikoina eikä niillä ehdoilla, joita Neuvostoliitto tarjoaa. Voitiinpa vapaasti kirjoittaa, että Suomi seisoo ja kaatuu yhdessä Saksan kanssa samaan aikaan kun hallitus käy rauhanneuvotteluja. Juuri samana päivänä, kun valtioneuvos Paasikivi oli Moskovassa,

saapui Suomesta ~~Kansallisen~~ valtuuskunta Wieniin, jossa kenraali Usterman piti puheen, jossa sanottiin, että meidän on käytävä idästä hädänselvittävästä barbarismista vastaan. Meidän täytyy mobilisoida kaikki voimamme sitä vastaan. Suomen ja Saksan historiallisena tehtävänä on suorittaa tämä. Kotimaassa AKS julkaisi lentokirjusen. Eversti Susitaival on samoin toimittanut lentolehtisen, jota on jaettu armeijan valistusupseereille. Pitkin maata levitettiin P.E. Svinhufvudin sanoja. Nämä rauhan ehdot, joiden pitäisi olla salaiset, on laajoina painoksina levitetty määrätyn järjestön keskuuteen. (Aseveljiliiton). Mieliala on siten tarkoituksellisesti ennakolta luotu sellaiseksi, että eduskunta on saatettu määrättyyn pakkotilaan. Kun Kosonen luki äsken jonkun joensuulaisen pöytäkirjan, niin toveri Kososen on hyvä tietää, että on tapahtunut sellaista, että suuremmankokouksen mielenilmaisut eivät ole päässeet nykyään julkisuuteen. Hämeen eteläisessä piirikokouksessa hyväksyttiin julkilausuma, jonka sensuuri esti julkaisemasta. Kun pitkin maata apualla, Seinäjoella, Hämeenlinnassa ja monessa muussa paikassa on oikeistolaisen IKL:n taholta pidetty hurjia vastalausekokouksia, vieläpä lähetetty lähetystökin tasvallan presidentin luokse, on toiselta puolen niin vaatimaton kokous kuin täällä Pinjaisissa, jossa Ruotsalainen Työväenliitto yritti järjestää kokouksen, hallituksen päätöksellä kielletty. Erästä selkeästä kuitenkin varoitaisiin puhumasta. Tavan takaa puhutaan kaikissa kokouksissa, että armeija on sitä mieltä ja tätä mieltä. Emme me kukaan tiedä sitä. Armeijanhan ei pitäisi politikoida vaan toteuttaa hallituksen käskyjä. Minä en anna suurta arvoa sellaisille lausumille. Ne ovat yksityisten sotilaiden tai upseerien lausumia.

Lopetan tämän juttuni heti. Koskettelen kuitenkin vielä erästä asiaa. Kun täällä on sanottu, että meidän täytyy odottaa sitä aikaa, että länsivallat ja Neuvostoliitto joutuvat kahden pelaamaan sen jälkeen kuin Saksa on lyöty ja meillä tämän jälkeen olisi otollinen tilaisuus päästä kuivalle maalle, on siinä ajattelussa eräs aukko. Mitäs jos me tuhoudumme sillä välin, ennenkuin tulee sellainen tilanne, jollei meidän maamme silloin enää olekaan, jos meidän kansamme suurin piirtein on silloin tuhottu. Mitäs me silloin teemme.

Eikö päinvastoin ole ajateltava, että jos me irroitamme itsemme nykyisestä liittolaisuudesta, voimme säilyttää itsemme jotenkuten, me silloin saamme paljon suppeamman kohtelun anglosaksilaisten valtain taholta kuin sillä, että jatkuvasti olemme niitä vastaan sodassa.

Liite No 11.

A a l t o n e n: Toverit Pekkala ja Keto antoivat täällä hyvin laajan historiallisen katsauksen tähän tilanteeseen. Keto puhui tästä viime aikojen tilanteesta, mutta Pekkala sai juttunsa alka-
maan aina vuodesta 1938 lähtien. On myönnettävä, että silloisessa politiikassa tehtiin virheitä ja kukapa ei myöntäisi sitä, että meidän politiikassamme on tehty virheitä jatkuvasti näihin päi-
viin saakka. Sehän on ihan selvä asia sellaisessa tilanteessa kuin on eletty, että siinä on virheitä tehty, mutta se ajatus, mikä Pekkalan lausunnosta kävi ilmi, se nim. jos oikein ymmär-
sin, että hän yksinomaan syytti meitä suomalaisia tehdyistä virheistä, venäläisissä hän ei nähnyt mitään syytä, se ei mi-
nusta ole oikea käsitys. Kyllä meidän täytyy sentään kaikkien tietää, että me emme yksinomaan ole syyppaita näihin sotiin, joita käymme, vaan kyllä niissä Venäjä on esiintynyt melkein
joka ainoassa tapauksessa hyökkävänä puolena alkaen jo vuodesta 1938 ja sen jälkeen näiden molempien sotien alkuaikoina. Se aja-
tuksenjuoksu, mikä Pekkalla on, on väärä. Se oli historiallinen lausaus tapausten kulkuun semmoisenaan. Siinäähän oli puhuttu pal-
jon asioista, mutta ajatus ja henki oli täysin väärä.

Mitä sitten tulee esilläolevaan kysymykseen, niin en halua näissä vanhoissa asioissa sen pitemmälti viipyä, vaan haluan lausua oman käsitykseni niistä ehdotuksista, jotka ovat meidän hyväksyt-
tävinämme tai hylättävinämme. Hallitus on lähtenyt tietysti siitä tosiasiasta, että tilanne sotanäyttämöillä on suuresti muuttunut siitä kuin mitä se oli tätä sotaa alkaessa. Hallitus on huomannut tämän tilanteen kehityksen, mutta ei suinkaan hallitusta voida syyttää siitä, että se on tämän huomannut ja ryhtynyt etsimään mahdollisuutta päästä ulos tästä tilanteesta. Toveri Tanner selitti, näiden tapahtumien kulun aivan yksityiskohtaisesti ja nyt on tultu siihen, missä nyt olemme. Kun Paasikivi ja Enckell lähetettiin Moskovaan, tehtiin se tilanteessa, jolloin hyvin paljon puhuttiin lievennetyistä rauhanehdoista ja puhuttiin

niistä selityksistä, mitä Tukholmasta meille oli annettu, ja meillä oli paljon piirejä, jotka uskoivat siihen, että jos menisimme neuvottelemaan Moskovaan, saisimme siedettävämmin ehdot kuin olivat ne, mitkä Paasikivi tänne toi. On osoittautunut, että sen jälkeen kun Paasikivi ja Enckell tekivät tämän matkansa, sieltä ei tullut lievennyksiä. Pikemminkin päinvastoin nämä ehdot ovat ankarammat varsinkin aikamääräysten ja korvausvaatimusten vuoksi kuin olivat ne ensimmäiset ehdot. Ainoa lievennys, jos niin voi sanoa, aikaisempiin ehtoihin nähden toisten jyrkentymisen ohella on seitsemäs kohta, jossa sanotaan, että Neuvostoliitto on valmis keskustelemaan Hangon luovuttamisesta, jos nämä kuusi kohtaa tulevat hyväksytyiksi. Jos näitä ehtoja analysoi tarkemmin, niin ne ovat yksitellen useimmat sellaisinaan vaikeat hyväksyä ja mahdottomat toteuttaa. Kokonaisuutena ne ovat sitä vielä enemmän. Sanotaan, että me saamme myöhemmin kenties huonommat ehdot. Pelätään, että me joutuu miehityksi, että Neuvostoliitto ottaa haltuunsa koko tämän maan. Niinkin saatetaan käydä. Sitä ei kukaan voi mennä vannomaan, mutta kukaan ei voi mennä myöskään vannomaan sitä, että me selviämme kunniallisesti niistä ehdoista, jotka meidän edessämme tällä hetkellä ovat. Muutamme erinomaisen hyvin vuoden 1940 rauhan jälkeisen ajan. Ei Neuvostoliitto niitä ehtoja kunnioittanut. Se esitti kerta toisensa perästä meille uusia vaatimuksia ja uhkasi meitä sisältä. Kuka takaa, ettei tulisi nyt käymään samalla tavalla. Minä pelkään, että Neuvostoliitto tulisi näiden ehtojen hyväksymisen jälkeen, jos nämä ehdot hyväksyttäisiin ja tehtäisiin välirauha tai vaikkapa lopullinen rauha, niin Neuvostoliitto ei tulisi näitä rauhanehtoja kunnioittamaan, vaan se ensimmäisen sopivan tilaisuuden tullen ja kun se tuntisi asemansa riittävän vahvaksi, tulisi esittämään lisää vaatimuksia tai hoputtamaan näiden vaatimusten täyttämistä siinä, missä emme ole pystyneet niitä täyttämään ja näissä ehdoissa on paljon sellaista, mitä emme pysty täyttämään, kuten esimerkiksi korvausvaatimus. Täällä on joku kysynyt, odottiko hallitus saavansa toisenlaiset ehdot Moskovasta sen jälkeen, kun Paasikivi ja Enckell

- 3 -
sinne lähetettiin. Minä luulen, ettei hallituspiireissä sitä uskottu, mutta sitä enemmän uskottiin näihin lievennyksiin toisissa piireissä ja yksinomaan senkin vuoksi oli välttämätöntä saada täysi selvyys siitä, mitä Neuvostoliitto vielä tajoo. Minä pelkään, että me olemme tällä kerralla siinä tilanteessa, että jos me hylkäämme nämä ehdot, meillä ei ole välittömästi mahdollisuutta jatkaa neuvotteluja. Olisi hyvä, jos voisimme pitää ovet auki Venäjälle, niinkuin tähän saakka kaikista ennustuksista huolimatta on voitu pitää. Vaikka kysymys onkin näin, niin siitä huolimatta, vaikka tällä kertaa neuvottelujen avoinna pitäminen katkeaisikin toistaiseksi, niin näiden ehtojen hyväksymisen on sittenkin mahdottomuus, koska emme kykene niistä selviämään. Tähän tulee lisäksi se suuri sisäinen vaara, mikä meitä uhkaa siinä, jos tämä kansa jaetaan kahtia. Täällä on ihmisiä, jotka eivät näytä pelkäävän tällaista esiantilaa. On niitä, jotka sanovat, että esim. SAK:n mahti on niin tavaton, että porvarilliset piirit ottavat sen huomioon. Minulla on toinen käsitys porvarillisista piireistä. Eivät ne paljoakaan SAK:n ja työväenliikkeen mahdollista siinä mielessä välittää, että ne ilman muuta antausuisivat. Ne käsitykset, jotka ovat tällä kertaa porvarillisissa piireissä, ovat hyvin vaarallisia, ja se täytyy ottaa tulevaisuutta ajatellen huomioon. Me olemme hyvin vaikeassa tilassa tällä hetkellä. Maassamme on vierasta sotaväkeä, joka ei lähde minun käsittäkseni pois, vaan se täytyy ajaa. Ja voimmeko, ellemme itse pysty ajamaan, ottaa sitä apua, mitä Neuvostoliitto on tarjonnut. Minä pelkään tästä senvuoksi, että saisimme tänne toisen vieraan sotaväen, jota on yhtä vaikea pitää kurissa. Puolueneuvosto on tällä kertaa hyvin vakavan ratkaisun edessä. Sen täytyy tarkkaan harkita, ettei se tee mitään sellaista, joka ajaa tämän kansan kahteen leiriin, hakoittaa sen voimia. Tilanne muistuttaa suuresti vuotta 1917, jolloin me pidettiin täällä puoluekokouksiamme ja keskusteltiin siitä politiikasta, jota meidän on noudatettava. Meillä oli silloinkin kaksi suuntaa. Kuljettiin jyrkkien ja maltillisten nimellä. Nyt ei tarvitse tehdä sellaista jakoa. Silloin valittiin se tie, että meidän ei tarvitse välittää porvaristosta mitään. Me tunsimme voimamme ja me valitsimme tien, jonka jokainen